

**Epistemic injustice and science communication:
a qualitative study on the experiences of female researchers
from ethnic majority and minority groups in Flanders with
testimonial injustice during science communication**

Julie De Smedt
Wetenschapscommunicator

Seppe van Bladel

 Universiteit Antwerpen
Faculteit Letteren
en Wijsbegeerte

Epistemic injustice and science communication

A qualitative study on the experiences of female researchers from ethnic majority and minority groups in Flanders with testimonial injustice during science communication

Seppe van Bladel

May 17, 2024

Master's thesis with practical experience (18 ECTS-credits) and Community Service Learning (3 ECTS-credits) / Organization: Julie de Smedt, Science communicator

Presented to The University of Antwerp, Faculty of Arts

Submitted for the degree Master of Philosophy

Supervisors Philosophy

Prof. Dr. Kristien Hens

Dr. Mayli Mertens

Supervisors Community Service Learning

Dr. Eva van Moer

Prof. Dr. Gerlinde Verbist

Universiteit Antwerpen
| Faculteit Letteren
en Wijsbegeerte

Julie De Smedt
Wetenschapscommunicator

Abstract

Over the past few years, a growing body of literature has addressed issues of inclusion, diversity, and (gender) inequality within higher education institutions at global, European, and Flemish levels. Additionally, research has been conducted on researchers' experiences with harassment during public interactions. However, the specific area of discrimination and negative experiences within science communication remains underexplored. While this issue is reflected in the existing literature, it has primarily emerged from the practical experiences of Julie de Smedt, a freelance science communicator. She frequently hears from researchers during science communication training sessions that they engage in science communication but are often not taken seriously by their audiences. This practice-based research aims to fill this gap. Specifically, the study employs qualitative research methods to investigate the experiences of female researchers from underrepresented groups in Flanders (n=10) with testimonial injustice during science communication (exploratory) and to identify their perspectives on what is necessary to achieve social change (action-oriented). The findings reveal that female researchers encounter identity-based knowledge devaluation across various forms of science communication, and they emphasize the importance of synergistic measures and efforts from both institutions and science communication organizations and professionals to foster social change.

Keywords

science communication, epistemic injustice, testimonial injustice, qualitative research, social change

Statement of Ethics

This research was approved by the independent Ethics Committee for the Social Sciences and Humanities (EASHW) with reference number SHW_2023_332_W1.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING.....	5
HOOFDSTUK 1. LITERATUURSTUDIE.....	8
HOOFDSTUK 2. CONCEPTUEEL KADER.....	18
HOOFDSTUK 3. METHODOLOGIE	25
HOOFDSTUK 4. RESULTATEN	31
HOOFDSTUK 5. CONCLUSIE, BEPERKINGEN EN AANBEVELINGEN	52
BIBLIOGRAFIE.....	59

Inleiding

INLEIDING

Situering onderzoeksthema

In de laatste jaren is er een groeiende hoeveelheid onderzoek verricht rondom het thema inclusie, (gender)ongelijkheid en discriminatie in hogeronderwijsinstellingen, zoals universiteiten en hogescholen, zowel op Europees als op Vlaams niveau. Rapporten zoals de *She Figures* van de Europese Commissie brengen sinds 2013 statistieken rondom gender(ongelijkheid) in hogeronderwijsinstellingen in Europa in kaart, inclusief een analyse van de onbalans in de loopbaanontwikkelingen van mannen en vrouwen (European Commission en Directorate-General for Research and Innovation 2021). Ook de VLIR (Vlaamse Interuniversitaire Raad) publiceert jaarlijks de personeelsstatistieken van de Vlaamse universiteiten, met variabelen zoals personeelscategorie, wetenschappelijke discipline, geslacht, leeftijd en anciënniteit (Clijsters e.a. 2023). Veel onderzoeken focussen zich op het fenomeen *the leaky pipeline*; de afname van vrouwelijk academisch personeel bij elke stap in de wetenschappelijke carrière (Dubois-Shaik, Fusulier, en Vincke 2018, 178). Aandacht werd besteed aan de rol van rolmodellen en mentoren, gegenderde verschillen in onderzoeksinteresse, uitdagingen van het moederschap, gegenderde verdeling in taken met lage promotiekansen, toegang tot mentorschap en financieringsmogelijkheden, het toekennen van erkenning, disfunctionele afdelingscultuur en pesten (Greska 2023). In de context van Vlaanderen onderzocht de sociologe Dounia Bourabain de ervaringen van 50 vrouwelijke academici, zowel doctoraatsonderzoekers als postdocs, uit meerderheids- en minderheidsgroepen met alledaagse vormen van seksisme en gegenderd racisme in de werkplaats, wat volgens haar bevindingen deels de lekkende pijplijn in Vlaanderen kan verklaren (Bourabain 2020, 265).

Enkele onderzoeken focussen zich op de ervaringen van onderzoekers en wetenschappers met discriminatie en intimidatie buiten de werkplaats of in interactie met de publieke ruimte. Amerikaans onderzoek richtte zich op de percepties van stereotypen over vrouwelijke STEM-professionals die in het openbaar over hun werk spreken, zowel binnen als buiten de academische wereld (McKinnon en O'Connell 2020). Recent surveyonderzoek van *Nature* onderzocht de ervaringen van meer dan 300 wetenschappers met intimidatie en pesten nadat ze publiekelijk communiceerden over thema's gerelateerd aan de covid-19 pandemie (Nogrady 2021). Ook in Nederland onderzochten Katie Digan en Eva Baaren de ervaringen van 372 onderzoekers en wetenschappers met intimidatie na een publiek optreden (Digan en Baaren 2021), en binnen de context van Vlaanderen onderzocht de socioloog Pieter Paul-Verhaeghe het probleem van intimidatie en pesterijen van wetenschappers aan de Vlaamse Universiteiten, zowel binnen als buiten of in interactie met de publieke ruimte (Verhaeghe 2023).

Beide onderzoeken van Bourabain en Verhaeghe tonen deels hoe onderzoekers en wetenschappers in Vlaanderen worden onderworpen aan geloofwaardigheidskortingen met betrekking tot hun wetenschappelijke en academische vaardigheden (Bourabain 2024; Verhaeghe 2023; Bourabain 2020). Kwalitatief onderzoek van Bourabain toont meer bepaald dat doctoraatsonderzoekers en postdocs uit

etnische minderheidsgroepen in Vlaanderen worden onderworpen aan *interrogation* in de werkplaats, in de vorm van bevestigd en betwijfeld worden over hun academische vaardigheden en werk, gericht op hun identiteit (Bourabain 2024, 10). Uit het kwantitatief onderzoek van Verhaeghe blijkt dat 3,5% van alle academische onderzoekers in Vlaanderen af en toe (occasionally) ervaringen hebben met aangevallen worden op hun academische geloofwaardigheden bij het algemene publiek, en 5,0% bij superieuren of financieringsinstanties (Verhaeghe 2023, 21)

Centrale probleemstelling, onderzoeksvragen en onderzoeksdoelen

Er mist momenteel echter gericht onderzoek en focus op de ervaringen van onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen met niet serieus genomen te worden tijdens *wetenschapscommunicatie*. Alhoewel die lacune dus ingebed zit in de huidige wetenschappelijke literatuur, komt die probleemstelling voornamelijk voort uit de praktijk van Julie de Smedt, die werkt als zelfstandige wetenschapscommunicator: zij krijgt regelmatig te horen van onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen dat ze aan wetenschapscommunicatie doen, maar dat ze te maken krijgen met niet serieus genomen worden door identiteitsvooroordelen van toehoorders. Het doel van dit praktijkonderzoek is om deze lacune op te vullen. Meer bepaald richt dit praktijkonderzoek zich op twee centrale onderzoeksvragen:

1. *Welke ervaringen hebben vrouwelijke onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen met getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie?*
2. *Wat vinden vrouwelijke onderzoekers die getuigenisonrecht hebben ervaren tijdens wetenschapscommunicatie noodzakelijk om sociale verandering teweeg te brengen?*

Getuigenisonrecht verwijst naar een situatie waarin de kennis, expertise, inzichten, onderzoeksvaardigheden, etc. van een bepaalde spreker worden onderworpen aan geloofwaardigheidstekorten door toehoorders binnen communicatieve uitwisselingen, omwille van de identiteitsvooroordelen van die toehoorders over de sociale groep waartoe de spreker behoort (Fricker 2007, 1, 5; Catala 2022, 3-4).

Kennisonrecht en getuigenisonrecht zijn als filosofische concepten **theoretisch geformuleerd**, maar om na te gaan hoe dit zich precies uit in de werkelijkheid, is een **empirische benadering** noodzakelijk. Meer bepaald hanteert dit praktijkonderzoek een slachtoffergerichte benadering van het identificeren van getuigenisonrecht (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §5) aan de hand van kwalitatief empirisch onderzoek: 2 focusgroepen en 4 diepte-interviews. Dit praktijkonderzoek heeft dus twee doelen. Enerzijds heeft dit onderzoek een **beschrijvend, exploratief doel**, aangezien dit onderzoek voor het eerst data over dit fenomeen verzamelt. Anderzijds heeft dit onderzoek een **actiegericht en emancipatorisch doel**: nagaan

wat onderzoekers die dit hebben ervaren belangrijk vinden om dit fenomeen te bestrijden en sociale verandering teweeg te brengen (Mortelmans 2020, 101-104)

Structuur en indeling rapport

In het eerste hoofdstuk wordt een literatuurstudie uiteengezet, ingedeeld in twee secties: literatuur rondom het thema inclusie, diversiteit en discriminatie in hogeronderwijsinstellingen, en literatuur rondom het thema (inclusieve) wetenschapscommunicatie. Daarin worden enkele lacunes geïdentificeerd en worden de onderzoeksvragen van dit praktijkonderzoek in gesitueerd. In het daarop volgende tweede hoofdstuk wordt het conceptueel kader van deze studie volledig beschreven, waarin enkele centrale concepten - epistemic injustice, intersectionaliteit, standpunt epistemologie, handelingsgerichte versus slachtoffergerichte benaderingen en wetenschapscommunicatie - worden gedefinieerd en toegelicht. Hoofdstuk drie behandelt het methodologische luik, zijnde kwalitatieve diepte-interviews, focusgroepen en de daarbij horende data analyse methode: grounded-theory benadering met intersectionaliteit toegevoegd als analytische lens (Kassam e.a. 2020). Hoofdstuk vier weergeeft de rapportage van de resultaten, gevolgd door hoofdstuk vijf waarin de conclusies, beperkingen en aanbevelingen van dit praktijkonderzoek worden besproken en toegelicht.

Hoofdstuk 1. Literatuurstudie

HOOFDSTUK 1. LITERATUURSTUDIE

1.1 Insteek en methodologie

In dit hoofdstuk wordt een kritische, systematische literatuurstudie uiteengezet, die uiteindelijk overloopt in het conceptuele kader van deze studie in hoofdstuk twee. Het doel van deze literatuurstudie is om bestaande inzichten en kennis te verzamelen, enerzijds over diversiteit, inclusie, en discriminatie (seksisme, racisme en gegenderd racisme) in de academische en wetenschappelijke wereld, met een focus op Vlaanderen, en anderzijds over inclusieve vormen van wetenschapscommunicatie en wat hier precies allemaal bij komt kijken. De rol van literatuurstudies binnen grounded-theory benaderingen is onderhevig aan debat en discussies (Deering en Williams 2020, 1). Klassieke grounded-theory benaderingen verwerpen de rol van literatuurstudies, maar in de praktijk is dit vaak onwerkbaar. In dit praktijkonderzoek wordt een literatuurstudie als methode gehanteerd om te onderzoeken wat er bekend is over dit thema en wat dus nog onderzocht kan worden (Martin 2019, 237). Het wordt niet gebruikt om een groot theoretisch kader mee op te stellen. Op basis van deze kritische literatuurstudie werden twee lacunes in de huidige literatuur geïdentificeerd:

1. *In de literatuur over (ervaringen van) discriminatie, intimidatie en pesten van onderzoekers in de academische en wetenschappelijke wereld focussen er zich maar enkele onderzoeken (deels) op negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie. De meeste onderzoeken, onder andere over de lekkende pijplijn, focussen zich op de rol van gender. Weinig onderzoeken focussen zich op de rol van etniciteit, en bijna geen op het kruispunt van deze kenmerken (gender en etniciteit).*
2. *In de literatuur over (inclusieve) wetenschapscommunicatie wordt er niet gefocust op de negatieve ervaringen die onderzoekers hebben met wetenschapscommunicatie door identiteitsvooroordelen van toehoorders.*

Op basis van deze twee lacunes worden de onderzoeksvragen van dit praktijkonderzoek geformuleerd, evenals de vragenlijsten voor de focusgroepen en persoonlijke diepte-interviews, opgesteld in overleg met Julie de Smedt. Zowel wetenschappelijke artikelen, rapporten van onderzoeks- en politieke instellingen als hoofdstukken uit boeken zijn geraadpleegd. De literatuur is gezocht via databanken zoals Web of Science en (statistische) politieke en overheidsdatabanken, zowel verticaal (in bibliografieën) als horizontaal (suggesties van tijdschriften en databanken). Ook via publieke wetenschapsartikels werden belangrijke bronnen gevonden.

De literatuurstudie is opgedeeld in twee delen. Het eerste deel bespreekt literatuur over inclusie, diversiteit en discriminatie binnen de academische en wetenschappelijke wereld, met name over de lekkende pijplijn en mogelijke verklaringen. Het tweede deel richt zich op (inclusieve) wetenschapscommunicatie: waar het voor staat, wat het wil bestrijden en bereiken, etc. Beide delen

eindigen met een samenvatting van de lacunes in de huidige literatuur, wat mede de basis vormt voor de onderzoeksvragen van dit onderzoek.

1. 2 Literatuur over gender, etniciteit, inclusie en diversiteit in de academische en wetenschappelijke wereld

de She Figures

Hoe ziet de academische en wetenschappelijke wereld er anno 2024 uit? Sinds 2013 publiceert de Europese Commissie om de drie jaar de *She Figures*, een wetenschappelijk rapport over gender(on)gelijkheid in de academische en wetenschappelijke wereld in Europa, waarvan het meest recente rapport dateert van 2021. De meeste statistieken zijn afkomstig uit publieke databanken zoals Eurostat. De nadruk ligt op gendergelijkheid, niet op etnische gelijkheid, omdat dataverzameling op basis van etniciteit in de meeste EU-landen verboden is (Bourabain 2020, 249).¹

Op Europees niveau vertegenwoordigden vrouwen 48,1% van de afgestudeerde doctoraatsstudenten in 2021, een lichte stijging ten opzichte van 47,5% in 2010 (European Commission en Directorate-General for Research and Innovation 2021, 24, 28, 30). Dit aandeel varieerde tussen 35,6% (Luxemburg) en 62,3% (Albanië). Hoewel gendergelijkheid op Europees niveau bijna is bereikt, zijn er aanzienlijke verschillen tussen lidstaten en studierichtingen. Vrouwen zijn oververtegenwoordigd in onderwijs (67%) en ondervertegenwoordigd in ICT (22,4%) en techniek, productie & bouw (29,4%) (European Commission en Directorate-General for Research and Innovation 2021, 24, 28, 30-31).

Hoewel bijna gendergelijkheid is bereikt onder afgestudeerde doctoraatsstudenten, neemt dit af naarmate vrouwen hogerop komen in de academische wereld (European Commission en Directorate-General for Research and Innovation 2021, 176-179). In 2018 maakten vrouwen 54,4% van de bachelor- en masterstudenten uit, en 58,7% van de afgestudeerden op dit niveau. Echter, het aandeel vrouwen daalt van 46,6% in graad C-posities naar 40,3% in graad B, en slechts 26,2% in topfuncties (graad A) (European Commission en Directorate-General for Research and Innovation 2021, 179).

In STEM-velden is dit nog duidelijker: vrouwen vormen 32% van de bachelor- en masterstudenten, 35% van de afgestudeerden, en slechts 19% van de graad A-posities (European Commission en Directorate-General for Research and Innovation 2021, 180-182). In de Geesteswetenschappen en Sociale Wetenschappen is het aandeel vrouwen in graad A-functies respectievelijk 35% en 30,9%, terwijl dit in de Natuurwetenschappen en Ingenieurswetenschappen & Technologie 22% en 17,9% is ((European Commission en Directorate-General for Research and Innovation

---

¹ Gendergelijkheid wordt hier als biologische sekseverschillen gedefinieerd, hoewel de Europese Commissie streeft naar inclusie van (non-binaire) genderidentiteiten in toekomstige rapporten.

2021, 180-182). Kortom, hoewel gendergelijkheid onder afgestudeerde doctoraatsstudenten op Europees niveau bijna is bereikt, daalt dit aandeel aanzienlijk naarmate vrouwen hoger op komen in de academische wereld.

VLIR cijfers

Binnen de context van Vlaanderen publiceert de VLIR (Vlaamse Interuniversitaire Raad) jaarlijks de personeelsstatistieken van de vijf Vlaamse universiteiten: Universiteit Antwerpen, Universiteit Gent, Universiteit Hasselt, Vrije Universiteit Brussel en Katholieke Universiteit Leuven. De cijfers tonen aan dat gendergelijkheid afneemt naarmate men hoger op de academische ladder klimt. Op 1 januari 2023 waren er ongeveer evenveel mannelijke als vrouwelijke doctoraatsstudenten (Clijsters e.a. 2023). Echter, bij de hogere academische posities (docent, hoofddocent, hoogleraar, gewoon hoogleraar) zijn vrouwelijke wetenschappers en onderzoekers ondervertegenwoordigd. Vooral bij gewoon hoogleraren waren mannen sterk oververtegenwoordigd met 77,65% (733) tegenover vrouwen met 22,35% (211) (Clijsters e.a. 2023, 80).²

Er zijn ook verschillen tussen studievelden. Vrouwelijke ZAP-leden waren op 1 januari 2023 het minst vertegenwoordigd in natuurwetenschappen (20%) en ingenieurswetenschappen en technologie (21,88%) (Clijsters e.a. 2023, 89). Medische en gezondheidswetenschappen, landbouwwetenschappen, diergeneeskunde en levensmiddelenwetenschappen, en sociale wetenschappen hadden een vergelijkbare vertegenwoordiging van ongeveer 35%. In de humane wetenschappen en kunsten waren vrouwelijke ZAP-leden het meest vertegenwoordigd met 37,81% (208) (Clijsters e.a. 2023, 89). Samengevat, zowel in Europa als in Vlaanderen is er bijna gendergelijkheid onder afgestudeerde doctoraatsstudenten, maar neemt de gendergelijkheid af bij hogere academische posities, vooral binnen STEM-velden waar vrouwen aanzienlijk ondervertegenwoordigd zijn.

De lekkende pijplijn

Dit fenomeen staat beter bekend als de *leaky pipeline*. Het wordt ook als metafoor gebruikt om de ondervertegenwoordiging van vrouwen in hogere posities in de academische en wetenschappelijke wereld, maar ook daarbuiten, te duiden. Dubois-Shaik, Fusulier en Vincke omschrijven het als volgt: “*A young woman in Europe, for instance, can easily dream of embarking on a scientific career, regardless of the discipline. She will have the same if not slightly higher chances of obtaining a Master’s degree than a male peer her age, although some disciplines still remain male strongholds. However, the probability of her going on to do a doctoral degree, pursuing a post-doctorate, accessing a permanent position and climbing the scientific and academic career ladder decreases from step to step*” (Dubois-Shaik, Fusulier, en Vincke

---

² VLIR werkte hier niet met percentages maar met getallen. Deze getallen heb ik met eenvoudige gemiddelde-berekening omgezet naar percentages.

2018, 178). Het verwijst binnen een academische en wetenschappelijke context dus naar de afname van vrouwelijke wetenschappers en onderzoekers bij elke stap in de wetenschappelijke carrière. (Dubois-Shaik, Fusulier, en Vincke 2018, 178)

Mogelijke factoren

De lekkende pijplijn wordt door de wetenschappelijke literatuur toegeschreven aan meerdere factoren op zowel individueel als institutioneel niveau. Greska onderscheidt *supply side factors*, zoals rolmodellen en mentorschap, en *demand side factors*, zoals institutionele uitsluiting van vrouwen. (Greska 2023, 104). Een factor is het ontbreken van rolmodellen en mentoren. Rolmodellen kunnen inspireren zonder herhaalde interacties, terwijl mentoren langdurige begeleiding bieden. Mentorschap blijkt vooral belangrijk voor vrouwen die al interesse hebben in een academische carrière, terwijl rolmodellen cruciaal zijn in het vroege stadium van beroepsidentificatie (Greska 2023, 104-105; Milkman, Akinola, en Chugh 2015, 1690). Hoewel het onduidelijk is of vrouwelijke studenten en onderzoekers meer kans op succes hebben met mentoren van hetzelfde geslacht, toont onderzoek aan dat de koppeling van vrouwelijke assistent-professoren aan vrouwelijke senior-professoren hun carrièrekansen vergroot (Blau e.a. 2010, 349-353). Daarnaast speelt ouderschap een rol. De periode waarin vrouwen hun tenure moeten behalen, vaak de eerste zes jaar na hun PHD, valt samen met de periode waarin velen besluiten kinderen te krijgen. Dit leidt tot conflicten tussen professionele verplichtingen en gezinsverantwoordelijkheden, wat hun slaagkansen vermindert (Greska 2023, 105).

Demand side factors betreffen institutionele barrières die vrouwen uitsluiten. Vrouwen krijgen vaak meer taken toegewezen die niet meetellen voor hun beoordeling, zoals administratieve en commissie werkzaamheden, waardoor ze minder tijd hebben voor onderzoek en publicaties, die wel doorslaggevend zijn voor promoties (Greska 2023, 105-106; Babcock e.a. 2017, 729). Bovendien ervaren vrouwen genderbias bij sollicitaties en het toekennen van onderzoeksposities. Onderzoek toont aan dat mannelijke kandidaten competitiever worden gepercipieerd en meer kansen krijgen, zelfs bij identieke kwalificaties. Dounia Bourabain haar kwalitatief onderzoek toont aan dat vrouwelijke academici in Vlaanderen worden onderworpen aan *everyday cloning* (Bourabain 2020, 256-257). Dit verwijst naar expliciete manieren om vrouwen uit te sluiten van academische taken die hun kansen op een academische carrière vergroten. Alhoewel vrouwelijke doctoraatsstudenten en hun mannelijke collega's beide onder druk gezet worden om te publiceren in wetenschappelijke tijdschriften, hebben ze minder toegang tot andere academische kansen zoals conferenties, aanmelden voor postdoc posities, onderzoeksverblijven etc. (Bourabain 2020, 257). Kortom, ongelijke en gegenderde dienstverlening en taakverdeling zorgt ervoor dat vrouwen minder tijd kunnen spenderen aan taken, zoals onderzoek, die doorslaggevend zijn bij het krijgen van promoties (Greska 2023; Babcock e.a. 2017; Bourabain 2020, 256-257).

Een andere hypothese stelt dat gender-vooroordelen van wetenschappelijk personeel ertoe leiden dat vrouwen minder kans hebben op academische onderzoeksposities en financiering (Greska 2023, 106). Onderzoek toont aan dat mannelijke kandidaten voor laboratoriummanager competitiever worden gepercipieerd, zelfs met identieke kwalificaties (Moss-Racusin e.a. 2012, 109). Professoren reageren ook vaker op studenten met een naam die als mannelijk en wit wordt gezien (Milkman, Akinola, en Chugh 2015, 1705). Deze vooroordelen zorgen ervoor dat vrouwelijke kandidaten minder vaak worden aangenomen (Greska 2023, 105-106; Moss-Racusin e.a. 2012, 109; Milkman, Akinola, en Chugh 2015, 1705).

Nog een andere hypothese betreft de erkenning en waardering van vrouwen in de academische wereld. Vrouwen krijgen vaak minder erkenning voor hun werk, worden minder geciteerd, en ervaren stereotypering die hen als minder briljant bestempelt, wat leidt tot lagere vertegenwoordiging in bepaalde disciplines (Ross e.a. 2022, 137; Leslie e.a. 2015, 263). Aanbevelingsbrieven voor vrouwen worden minder vaak geassocieerd met uitmuntendheid (Schmader, Whitehead, en Wysocki 2007, 511-512). Deze vooroordelen beïnvloeden de erkenning en kansen van vrouwelijke wetenschappers (Greska 2023, 106-107; Ross e.a. 2022, 137; Leslie e.a. 2015, 263; Schmader, Whitehead, en Wysocki 2007, 511-512).

Een recente studie analyseerde de uitvalcijfers van 245.270 mensen in het Amerikaanse universiteitssysteem tussen 2011 en 2020 (Spoon e.a. 2023). Vrouwelijke onderzoekers en wetenschappers verlaten vaker hun positie dan mannen. Respondenten werden ondervraagd over de redenen voor het verlaten van hun academische carrière. Een groter aantal vrouwen voelt zich gedwongen om te vertrekken, terwijl een kleiner aantal vrouwen zich aangetrokken voelt tot betere banen dan mannen. Gender is de sterkste voorspeller van het gevoel gedwongen of aangetrokken te zijn (Spoon e.a. 2023, 5). Vrouwen die vertrokken, gaven vaak aan dat dit te maken had met factoren in de werkomgeving, zoals disfunctionele afdelingscultuur, pesten, of het gevoel niet te passen binnen hun afdeling (Spoon e.a. 2023, 6).

Ervaringen met gegenderd racisme in de Vlaamse academische wereld

In haar onderzoek naar alledaagse vormen van seksisme en gegenderd racisme in de Vlaamse academische wereld identificeert de sociologe Dounia Bourabain vier verschijningsvormen van discriminatie (Bourabain 2020). Één daarvan is *patronization*, waarbij de aanwezigheid en het werk van vrouwen als ondergeschikt worden beschouwd (Bourabain 2020, 258). Een respondent illustreert dit door te vertellen hoe haar objectiviteit werd betwist vanwege haar identiteit als vrouw (Bourabain 2020, 260). Een andere respondent werd aangevallen op haar geloof en geloofwaardigheid als wetenschapper vanwege haar moslimidentiteit (Bourabain 2020, 260). Dit soort ervaringen van *patronization* leiden tot een onderwaardering van vrouwen in de academische sfeer, waardoor ze zich vaak meer moeten bewijzen dan mannelijke collega's. Dit, en andere vormen van alledaags racisme en gegenderd racisme, kan volgens Bourabain deels de lekkende pijplijn in Vlaanderen verklaren (Bourabain 2020, 265). Meer recent kwalitatief onderzoek van Bourabain toont dat de academische vaardigheden en het werk van vrouwelijke onderzoekers uit etnische

minderheidsgroepen op de werkvloer in twijfel wordt getrokken in de vorm van *interrogation* (Bourabain 2024, 10).

Intimidatie en pesten: onderzoek in interactie met de publieke ruimte

Alle onderzoeken die tot zover zijn besproken gaan over thema's rondom inclusie, ongelijkheid en discriminatie binnen de academische en wetenschappelijke wereld. Weinig onderzoek richt zich op ervaringen van onderzoekers met discriminatie en intimidatie buiten of in interactie met de publieke ruimte. Uit een Amerikaanse studie blijkt dat de top drie stereotype categorieën voor vrouwen in STEM-wetenschappen die hun werk openbaar communiceren 'Bitchy', 'Gebrek aan geloofwaardigheid' en 'Beoordeling op uiterlijk' zijn, met de meest voorkomende stereotype woorden als 'bazig', 'bitchy' en 'emotioneel' (McKinnon en O'Connell 2020, 6). Dit suggereert volgens de auteurs dat vrouwen in STEM-wetenschappen in een kwetsbare positie zijn wanneer ze publiekelijk communiceren over hun onderzoek. Surveyonderzoek door Nature met meer dan 300 wetenschappers toont wijdverspreide ervaringen met intimidatie na een publiek optreden of wetenschapscommunicatie over covid-19-gerelateerde onderwerpen (Nogrady 2021, 250-251). 15% van de respondenten kreeg te maken met doodsb bedreigingen, iets meer dan 21% met bedreigingen van fysiek en seksueel geweld, en bijna 60% kreeg te maken met aanvallen op hun geloofwaardigheid (Nogrady 2021, 250-251). De wetenschappers die het meest te maken kregen met pesten en persoonlijke aanvallen gaven aan dat deze ervaringen hun bereidheid om in de toekomst publiekelijk te communiceren hadden beïnvloed (Nogrady 2021, 252). Nederlands journalistiek onderzoek door Katie Digan en Eva Baaren toont aan dat 43% van de deelnemers in hun studie (n=372) eens of vaker intimiderende reacties krijgt na participatie in het publieke debat (Digan en Baaren 2021). Twee derde van de deelnemers gaf aan dat het op persoonlijke kenmerken gericht is, en vrouwen krijgen meer dan mannen te maken met diskwalificaties vanwege hun gender (Digan en Baaren 2021).

Binnen de context van Vlaanderen is het onderzoek van socioloog Pieter-Paul Verhaeghe een uitzondering. Verhaeghe onderzocht intimidatie en pesterijen van wetenschappers aan Vlaamse universiteiten, zowel binnen als buiten de publieke ruimte (Verhaeghe 2023). Zijn onderzoek toont aan dat 9,11% van de wetenschappers aan Vlaamse universiteiten te maken heeft met matige tot ernstige vormen van intimidatie door publieke figuren, georganiseerde partijen, groepen, verenigingen en onbekenden (Verhaeghe 2023, 23-24). Dit komt vooral voor binnen de geesteswetenschappen, sociale wetenschappen en biologische wetenschappen. Er werd geen effect gevonden van geslacht, etnische achtergrond, seksuele geaardheid, religie of gezondheidsstatus van academici. Vooral hoogleraren en docenten meldden deze ervaringen. Daarnaast bleek dat academici met radicaal links of gematigd-radicaal rechts politieke opvattingen vaker intimidatie ervaren (Verhaeghe 2023, 23-24). Uit de analyse van open antwoorden blijkt dat intimidatie vaak afkomstig is van politici, politieke bewegingen of anonieme individuen op sociale media, en dat deze vaak een seksistische en racistische toon hebben. Soms komt intimidatie ook via

gedrukte of mondelinge media, vooral na een publiek optreden of tijdens wetenschapscommunicatie van onderzoeksresultaten. De vormen van intimidatie variëren van publieke aanvallen op academische geloofwaardigheid, 'trolling', beledigend taalgebruik tot het eisen van ontslag (Verhaeghe 2023, 24). Deze ervaringen hebben een sterk negatieve impact op de bereidheid om wetenschapscommunicatie te beoefenen, maar geen invloed op het subjectieve geluksgevoel van de academici (Verhaeghe 2023, 26, 28).

1.3 Lacune 1 in de literatuur

De huidige literatuur over inclusie en discriminatie in de wetenschappelijke en academische wereld richt zich voornamelijk op gendergelijkheid en gender, met weinig aandacht voor etniciteit en het kruispunt van deze kenmerken. Met uitzondering van het onderzoek van Pieter-Paul Verhaeghe is er in Vlaanderen geen wetenschappelijke literatuur die negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie onderzoekt. Het onderzoek van Dounia Bourabain analyseert expliciet gegenderd racisme vanuit een intersectioneel perspectief, waarbij deels wordt ingezoomd op academische geloofwaardigheid binnen communicatieve praktijken binnen de academische wereld zelf. Beide studies beperken zich tot personeel van universiteiten, waardoor er geen onderzoek is naar negatieve ervaringen van onderzoekers in andere wetenschappelijke en kennisinstellingen, zoals hogescholen.

1.4 Literatuur over (inclusieve) wetenschapscommunicatie

Wetenschapscommunicatie doelen

Op basis van een systematische literatuurstudie naar studies over wetenschapscommunicatie identificeren Klemens Kappel en Sebastian Jon Holmen acht van elkaar verschillende, en soms samenhangende, doelen van wetenschapscommunicatie (Kappel en Holmen 2019, 2-6):

- Het verbeteren van de opvattingen van de bevolking over wetenschap, met name om het aantal mensen te verhogen die accurate opvattingen hebben over nieuwe wetenschappelijke bevindingen, wetenschappelijke feiten, wetenschappelijke methoden, welke mogelijkheden en beperkingen wetenschap heeft, en wat de risico's zijn die verbonden zijn aan wetenschappelijke inspanningen.
- Het genereren van sociale acceptatie in de bevolking voor financiering, bestuur en toepassing van wetenschap.
- Het genereren van publiek epistemologisch en moreel vertrouwen in wetenschappelijke instellingen.

- Het verzamelen van input van burgers over acceptabele/zinnige onderzoeksdoelen en toepassingen van wetenschap.
- Het bevorderen van een gunstige verdeling van pro-houdingen ten opzichte van wetenschap onder beleidsmakers, organisaties en/of instellingen die invloed kunnen hebben op de financiering, het bestuur en de toepassing van wetenschap.
- Het verzamelen en gebruik maken van lokale kennis.
- Het gebruik maken van kennis of cognitieve bronnen die te vinden zijn in de bevolking.
- Het verbeteren van de democratische legitimiteit van beslissingen met betrekking tot financiering, bestuur en toepassing van wetenschap of specifieke delen van de wetenschap.³

Deze doelen zijn voornamelijk instrumenteel van aard. Ze richten zich op het verbeteren van de perceptie van wetenschap bij het publiek en beleidsmakers, het verkrijgen van steun voor wetenschappelijke activiteiten, en het integreren van publieke input en lokale kennis in het wetenschappelijke proces (Kappel en Holmen 2019, 2-6). Door deze doelen na te streven via wetenschapscommunicatie, kunnen wetenschappelijke geletterdheid en het vertrouwen in wetenschappelijke instellingen worden verhoogd, terwijl de democratische legitimiteit van wetenschappelijke beslissingen wordt versterkt. Het uiteindelijke doel is een gebalanceerde interactie tussen de wetenschap en de samenleving te bevorderen, waarbij wetenschappelijke vooruitgang samengaat met publieke acceptatie en participatie (Kappel en Holmen 2019, 2-6).

Inclusieve wetenschapscommunicatie doelen

Meer recent wordt er door verschillende academici bepleit voor een *inclusieve vorm van wetenschapscommunicatie* (Canfield e.a. 2020). Katherine N. Canfield en haar collega's schrijven: "*We envision a fundamental shift in science communication whereby inclusion, equity, and intersectionality ground all research and practice*" (Canfield e.a. 2020, 2). Meer bepaald schrijven ze dat inclusieve wetenschapscommunicatie een intentionele en reflexieve praktijk- en onderzoeksbenadering is dat de volgende principes toepast:

- Erkenning van historische onderdrukkingen, discriminatie en ongelijkheden en het centraal stellen van de stemmen, kennis en ervaringen van gemarginaliseerde individuen en gemeenschappen in STEM-dialoog.

---

³ Deze principes zijn geformuleerd in het Engels en vertaald naar het Nederlands.

- Erkenning dat de individuele kenmerken van elke persoon (bijv. geslacht, ras, fysieke capaciteit) elkaar overlappen (Crenshaw 1989) en dat deze intersectionele identiteiten hun status in de wereld beïnvloeden.
- Verder erkennen dat expliciete en impliciete vooroordelen (historisch, cultureel, ervaringsgericht) van wetenschapscommunicatiebeoefenaars van invloed zijn op het ontwerp en de uitvoering van hun werk.
- Afwijzing van de oversimplificaties van *The knowledge deficit model*, waarin wetenschapscommunicatoren hun doelgroepen behandelen als mensen met een gebrek aan relevante kennis of ervaring.
- Integratie van op activa gebaseerde methoden die de ideeën, ervaringen, vragen en kritiek die diverse publieksgroepen naar STEM-gesprekken brengen, respecteren en waarderen.
- Streven naar het bevorderen van verbondenheid en betrokkenheid van het perspectief van het publiek en samenwerkingspartners.⁴
- Aanbieden van een op meerdere schalen gebaseerde aanpak om organisatieculturen en structuren te veranderen en de systemische problemen van ongelijke toegang tot en betrokkenheid bij STEM aan te pakken.
- Is relevant in formele en informele leer- en betrokkenheidsomgevingen.

In andere woorden, inclusieve wetenschapscommunicatie erkent de invloed van impliciete en expliciete vooroordelen van wetenschapscommunicatoren op het communicatieproces. Het wijst de traditionele benadering af die het publiek als passief en onwetend beschouwt, en streeft ernaar hen te zien als individuen met agency en kennis, die actief betrokken moeten worden in conversaties over wetenschap en wetenschapscommunicatie (Canfield e.a. 2020, 2). Het oude model negeerde vaak groepen mensen die niet veel toegang hadden tot onderwijs en middelen, zoals minderheidsgroepen. Bovendien werd wetenschap vaak gepresenteerd als iets objectiefs en universeels, waardoor alternatieve perspectieven werden genegeerd en stereotype beelden van wetenschappers als blanke mannen werden versterkt (Canfield e.a. 2020, 2). Inclusieve wetenschapscommunicatie is belangrijk omdat het deze fouten erkent en probeert om een divers publiek actief te betrekken, bijvoorbeeld door samen te werken met verschillende gemeenschappen bij het ontwerpen van wetenschapsprogramma's. Door diverse wetenschappers en experts te laten zien uit verschillende achtergronden en identiteiten, worden er meerdere perspectieven gepresenteerd (Canfield e.a. 2020). Dit resulteert niet alleen in meer nieuwsgierigheid en vertrouwen bij het publiek, maar het bevordert tevens ook de wetenschappelijke identiteit van ondervertegenwoordigde

---

⁴ Citizen Science project is een goed voorbeeld van hoe burgers kunnen betrokken worden in wetenschap: <https://www.scivil.be/>

groepen die zich beter kunnen identificeren met de vertegenwoordigde diversiteit en zodoende de mogelijkheid zien om zelf in de wetenschappelijke wereld te werken (Canfield e.a. 2020, 2).

Nood aan inclusieve wetenschapscommunicatie: stereotypen doorbreken

De nood voor inclusieve wetenschapscommunicatie en de mogelijkheid om wetenschappers en onderzoekers van verschillende achtergronden en identiteiten te betrekken in wetenschapscommunicatie om gender stereotypen over wetenschap te doorbreken is duidelijk. Onderzoek toont aan dat genderstereotypen een rol spelen in het discrimineren en de ondervertegenwoordiging van vrouwen in STEM-beroepen (Carli e.a. 2016). Eén onderzoek toonde zelfs aan dat deze stereotypen al voorkomen bij vrouwelijke kleuters en dat stereotypen zich ontvouwen doorheen het ontwikkelingsproces van kleuters (Bian, Leslie, en Cimpian 2017). Het tonen van vrouwelijke rolmodellen tijdens wetenschapscommunicatie kan dan weer een rol spelen in het weerleggen van negatieve gender stereotypen over vrouwen in STEM-beroepen (Milkman, Akinola, en Chugh 2015; Benjamin J. Drury en Cheryan 2011). Een recente meta-analyse van Sarah. L. Ferguson en Stephanie M. Lezotte toont de perceptie van studenten over wetenschappers: witte, Europese mannen van middelbare leeftijd die in een laboratorium werken (Ferguson en Lezotte 2020). Stereotypen over wetenschappers hebben dus duidelijk een gegenderde en raciale dimensie.

1.5 Lacune 2 in de literatuur

De huidige literatuur over inclusieve wetenschapscommunicatie richt zich voornamelijk op het doorbreken van het westerse perspectief op wetenschap, het tonen van rolmodellen om genderstereotypen te doorbreken en carrièremogelijkheden te faciliteren, en het actief betrekken van het publiek. Er wordt erkend dat een intersectionele praktijk en wetenschappelijke benadering van wetenschapscommunicatie nodig is, maar dit weerspiegelt zich nog niet voldoende in veel studies. Ten slotte is er ook een duidelijke lacune in onderzoek naar negatieve ervaringen van onderzoekers met wetenschapscommunicatie als gevolg van identiteitsvooroordelen van toehoorders. Het is ook vermeldenswaardig dat de focus van veel van deze studies voornamelijk ligt op STEM-gebieden.

Hoofdstuk 2.

Conceptueel kader

HOOFDSTUK 2. CONCEPTUEEL KADER

Uit een kritische, systematische literatuurstudie blijkt dat ervaringen van onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen met niet serieus genomen worden tijdens wetenschapscommunicatie omwille van identiteitsvooroordelen van toehoorders nog niet is onderzocht. De twee centrale onderzoeksvragen die dit praktijkonderzoek behandelt is dan ook: (1) *Welke ervaringen hebben vrouwelijke onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen met getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie?* (2) *Wat vinden onderzoekers die getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie hebben ervaren noodzakelijk om sociale verandering teweeg te brengen?* In dit hoofdstuk worden enkele centrale concepten van dit onderzoek uiteengezet en toegelicht, en vervolgens wordt in hoofdstuk drie het methodologische luik behandeld.

2.1 Kennisonrecht: getuigenisonrecht

In haar werk *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing* (2007) introduceert de Britse feministische filosoof Miranda Fricker de theorie van kennisonrecht. Dit onrecht wordt door Fricker gedefinieerd als *"a wrong done to someone specifically in their capacity as a knower"* (Fricker 2007, 1, 5). Met andere woorden, het betreft een onrecht dat iemand wordt aangedaan in zijn, haar of hun hoedanigheid als subject dat in staat is kennis te vergaren, te verwerken en te communiceren (Fricker 2007, 1, 5). De theorie van kennisonrecht bevindt zich op het kruispunt van verschillende thema's binnen de epistemologie, ethiek en politieke filosofie. Het is een vorm van onrecht (ethiek en politieke filosofie) die ontstaat doordat iemands kennis niet wordt erkend als legitiem (epistemologie). Fricker beschouwt dit als een vorm van discriminatie, aangezien de rationele capaciteiten die iemand tot mens maken juist niet worden erkend (Fricker 2007, 1, 5).

Fricker onderscheidt twee specifieke vormen van kennisonrecht: getuigenisonrecht en hermeneutisch onrecht. Binnen het kader van dit praktijkonderzoek vormt, zoals eerder beschreven, getuigenisonrecht een centraal concept van de onderzoeksvraag. Fricker definieert getuigenisonrecht als een vorm van kennisonrecht dat *"occurs when prejudice causes a hearer to give a deflated level of credibility to a speaker's word"* (Fricker 2007, 1, 28). Het is dus een kennisonrecht dat voortkomt wanneer door een negatief identiteitsoordeel over een sociale groep van een bepaalde luisteraar een lager niveau van geloofwaardigheid - een geloofwaardigheidstekort - wordt toegekend aan de woorden van een bepaalde spreker die behoort tot die specifieke groep. Dit fenomeen doet zich voor in een communicatieve uitwisseling tussen de spreker en de luisteraar (Fricker 2007, 1, 28).

Met een negatief identiteitsoordeel verwijst Fricker naar *"a widely held disparaging association between a social group and one or more attributes, where this association embodies a generalization that displays some (typically, epistemically culpable) resistance to counter evidence owing*

to an ethically bad affective investment” (Fricker 2007, 35). Het zijn veelvoorkomende associaties tussen een bepaalde sociale groep en één of meerdere kenmerken. Ze zijn negatief omdat ze discriminatie veroorzaken, en met name geloofwaardigheidstekorten (Fricker 2007, 35).

Geloofwaardigheidstekorten duiden op verminderde geloofwaardigheidsniveaus die aan de woorden van een specifieke spreker worden toegeschreven, voortkomend uit negatieve identiteitsvooroordelen van de luisteraar jegens de sociale groep waartoe de spreker behoort (Fricker 2007, 35). Deze tekorten zijn ongegrond omdat ze niet overeenkomen met de werkelijkheid en hebben discriminatoire gevolgen doordat ze essentiële kennis en kennisproductie van en met leden van deze sociale groepen uitsluiten (Fricker 2007, 1, 5, 28, 35). Met andere woorden, het onrecht dat een persoon die wordt onderworpen aan getuigenisonrecht wordt aangedaan, is zowel extrinsiek als intrinsiek, aangezien belangrijke kennis wordt uitgesloten (extrinsiek) en de persoon die de kennis communiceert niet wordt opgevat als een persoon die legitieme kennis kan vergaren, verwerken en communiceren (Fricker 2007, 1, 5, 28, 35).

Het is relevant en belangrijk om te vermelden dat, alhoewel Fricker haar conceptualisering van kennisonrecht en getuigenisonrecht redelijk recent is, dezelfde ideeën al door eerdere feministische epistemologieën zijn beschreven. Amandine Catala biedt een korte genealogie van feministische epistemologieën die in hun eigen woorden de ideeën van Fricker omschrijven (Catala 2022, 2-3). Centrale punten uit het concept getuigenisonrecht zijn al eerder door bijvoorbeeld de sociologe Patricia Hill Collins en de filosoof Code Lorraine beschreven (Catala 2022, 2-3). Catala schrijft vervolgens: “ *As the above quotes illustrate, the feminist epistemological literature is indeed concerned with who and what is (not) believed and taken seriously (i.e., enjoys credibility) (..) In the first case, members of non-dominant groups do not receive the appropriate level of credibility: they are not adequately consulted or believed. That is, they face testimonial injustice*” (Catala 2022, 4). Binnen de context van hogeronderwijsinstellingen, kennis- en onderzoeksinstituten verwijst getuigenisonrecht niet louter naar geloofwaardigheidstekorten bij specifieke vormen en belichamingen van ervaringskennis (zoals bij Fricker), maar eerder naar geloofwaardigheidstekorten met betrekking tot wetenschappelijke kennis, expertise, onderzoeksvaardigheden, en meer. In dit praktijkonderzoek wordt getuigenisonrecht dan ook opgevat als een situatie waarin de kennis, expertise, inzichten, onderzoeksvaardigheden, etc. van een bepaalde spreker worden onderworpen aan geloofwaardigheidstekorten door toehoorders binnen communicatieve uitwisselingen omwille van de identiteitsvooroordelen van toehoorders over de sociale groep waartoe de spreker behoort (Fricker 2007, 1, 5; Catala 2022, 3-4).

2.2 Empirisch onderzoeken getuigenisonrecht

In de recente filosofische literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen twee onderzoeksbenaderingen voor het empirisch verifiëren en identificeren van individuele gevallen van getuigenisonrecht: handelingsgerichte en slachtoffergerichte benaderingen (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §5)

Handelingsgerichte benadering

Volgens een handelingsgerichte benadering moeten drie feiten worden vastgesteld om individuele gevallen van getuigenisonrecht empirisch te identificeren (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §1-4). Ten eerste moet worden aangetoond dat de luisteraar een negatief identiteitsvoordeel heeft over de spreker en diens sociale groep. Ten tweede moet er een oorzakelijk verband zijn tussen dit vooroordeel en het geloofwaardigheidstekort dat de luisteraar toekent aan de spreker. Ten derde moet er daadwerkelijk een geloofwaardigheidstekort plaatsvinden in de interactie tussen de spreker en de luisteraar. Deze benadering richt zich dus op de intenties van de dader en de causaliteit tussen vooroordelen en geloofwaardigheidstekorten.

Arcila-Valenzuela en Páez (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §1-4) stellen echter dat het moeilijk is om een causaal verband vast te stellen door beperkingen van psychologische meetinstrumenten voor (impliciete) vooroordelen, zoals lage betrouwbaarheid en voorspellende validiteit. Het is lastig om een direct verband te leggen tussen de gemeten vooroordelen en het gedrag of de oordelen van de luisteraar. Bovendien bemoeilijkt de afwezigheid van gestandaardiseerde criteria voor het evalueren van betrouwbaarheid het identificeren van geloofwaardigheidstekorten in communicatieve interacties. De complexiteit van menselijke interacties, samen met de subjectiviteit van beoordelingen en de invloed van persoonlijke, sociale, en culturele waarden, maakt het moeilijk om een universele norm voor geloofwaardigheidstekorten vast te stellen (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §1-4). Kortom, gezien deze beperkingen is het volgens Arcila-Valenzuela en Páez vrijwel onmogelijk om individuele gevallen van getuigenisonrecht via een handelingsgerichte benadering empirisch te identificeren.

Slachtoffergerichte benadering

Deze handelingsgerichte benadering is echter niet zonder controverse. Arcila-Valenzuela en Páez worden dan ook bekritiseerd voor het verwetenschappelijken van een sociaal fenomeen en het eisen van wetenschappelijk bewijs voor een alledaags sociaal fenomeen dat eigenlijk gemakkelijk identificeerbaar is door te luisteren naar de geleefde ervaringen van slachtoffers (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §5). Daarom maken ze een onderscheid tussen handelingsgerichte benaderingen en slachtoffergerichte benaderingen. In tegenstelling tot de eerste benadering stelt de tweede dat niet de dader, maar juist het slachtoffer een centrale

rol moet spelen in zowel het theoretiseren en identificeren als het bestrijden van getuigenisonrecht (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §5). Met andere woorden, onderzoek naar getuigenisonrecht dient zich volgens een slachtoffergerichte benadering te focussen op het onderzoeken van de geleefde ervaringen van slachtoffers, en niet op het psychologisch vaststellen van causale verbanden tussen negatieve identiteitsvooroordelen en lagere niveaus van geloofwaardigheid in communicatieve uitwisselingen tussen sprekers en luisteraars (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §5).

Slachtoffergerichte benadering en standpunt-epistemologie

Het belang van voorrang geven aan de geleefde ervaring van slachtoffers en de kennis die dit oplevert, wordt voornamelijk benadrukt en gerechtvaardigd vanuit de feministische standpunt-epistemologie (Anderson 2008, §2; Harding 1992, 54). Dit punt is recentelijk gemaakt in het kader van het identificeren van microagressies (Freeman en Stewart 2021, 1011). Feministische standpunt-epistemologie stelt dat alle vormen van kennis gesitueerd en belichaamd zijn: kennis wordt altijd gecreëerd en gecommuniceerd door wetenschappers met persoonlijke waarden en belangen binnen een specifieke context.

Historisch gezien was wetenschap vooral een bezigheid van witte mannen uit de middenklasse, die specifieke waarden en belangen hadden. Dit werd gepresenteerd als een objectieve manier van kennisvergaring, maar leverde in werkelijkheid slechts gesitueerde kennis vanuit hun perspectief op (Anderson 2008, §2; Harding 1992, 54). Volgens Harding moet wetenschap verschillende standpunten en ervaringen van diverse sociale groepen betrekken om de werkelijkheid zo objectief mogelijk te begrijpen (Harding 1992, 54; Anderson 2008, §2; Harding 1995, 337). Vooral perspectieven van onderdrukte groepen, zoals vrouwen en mensen van kleur, zijn essentieel omdat hun ervaringen hen een *epistemologisch voordeel* geven bij het begrijpen van onderdrukking en de daarmee samenhangende schade die andere groepen niet hebben, omdat ze die ervaringen niet hebben (Anderson 2008, §2; Harding 1992, 54).

Freeman en Stewart betogen dat een handelingsgerichte benadering belangrijke kennis uitsluit, en stellen een schadegebaseerde benadering voor, ondersteund door de standpunt-epistemologie. Slachtoffers van microagressies spelen een cruciale rol bij het identificeren van schade en het bevorderen van sociale verandering, omdat zij, anders dan de daders, de specifieke schade kunnen begrijpen en communiceren (Freeman en Stewart 2021, 1011). In het kader van dit kwalitatief, explorerend, actiegericht praktijkonderzoek vormen de ervaringen van vrouwelijke onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen zowel het uitgangspunt om getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie te theoretiseren als belangrijke kennis om sociale verandering teweeg te brengen, omwille van dezelfde redenen als hierboven omschreven met betrekking tot microagressies: de specifiek geleden schade, en wat nodig is om

sociale verandering teweeg te brengen, kan juist beter gevat worden door de slachtoffers (Harding 1992, 54; Anderson 2008, §2).⁵

2.3 Kennisonrecht en intersectionaliteit

Het zou verkeerd zijn om te veronderstellen dat ongelijkheid en structurele vormen van onderdrukking hetzelfde zijn voor verschillende groepen, en dat alle vrouwen eenzelfde uniek standpunt hebben en daardoor een gelijkaardig epistemologisch voordeel bij het begrijpen van onderdrukking (Anderson 2008, §2). Kimberlé Crenshaw, één van de grondleggers van de intersectionaliteitstheorie, stelt dat “*dominant social patterns and systematic inequalities affect the lived experiences of groups and individuals who embody multiple targeted identities and that such patterns and inequalities often produce intersectional disempowerment*” (Crenshaw 1991, 1245). Om de multidimensionale ervaringen van vrouwen te begrijpen, is het dus niet voldoende om uit te gaan van single-axis thinking, waarbij alle vrouwen eenzelfde standpunt delen (Cho, Crenshaw, en McCall 2013, 787; Crenshaw 1989, 1991; 1991; Anderson 2008, §2). In plaats daarvan is een meervoudige, multidimensionale en intersectionele benadering nodig om de ervaringen met onderdrukking, discriminatie, en privilege van individuen uit verschillende sociale groepen in kaart te brengen, op basis van hun diverse identiteiten zoals ras, gender, seksuele oriëntatie, klasse, enzovoort (Cho, Crenshaw, en McCall 2013, 787; Crenshaw 1989, 1991; 1991; Anderson 2008, §2).

De meeste onderzoeken over getuigenisonrecht, zowel conceptueel/theoretisch als empirisch, focussen zich op enkel één specifieke as van iemands identiteit, zijnde bijvoorbeeld gender, of ras (ethniciteit, religie). Patricia Hill Collins benadrukt echter de rol van intersectionaliteit in het analyseren van kennisonrecht: “*Epistemic oppression constitutes a core defining feature of intersecting systems of power, a fact made visible by intersectionality border-crossing from epistemic communities of social activism to those defining academic norms. The construct of epistemic oppression identifies how epistemology constitutes a structuring dimension of social injustice beyond actual ideas of racism, sexism and similar ideological system*” (Hill Collins 2017, 118). Epistemische onderdrukking, onderdrukking van kennis en perspectieven, is volgens Collins een essentieel onderwerp van machtsstructuren, zoals racisme en seksisme, die met elkaar verweven zijn (Hill Collins 2017, 118). Ook José Medina benadrukt het belang van een holistische analyse van getuigenisonrecht, door te focussen op zowel geloofwaardigheidstekorten als geloofwaardigheidsoverschotten van verschillende sprekers binnen een bepaalde communicatieve setting (Medina 2011, 22-23). Beiden benadrukken dus het belang van een holistische analyse die rekening

---

⁵ Ter verduidelijking. Een toehoorder stelde tijdens een voortgangsseminarie de volgende vraag: als individuen een specifiek standpunt hebben die anderen niet hebben, ervaren, begrijpen en interpreteren ze dan niet alle gebeurtenissen door een nauwe lens van discriminatie, en verliezen ze dan geen andere zaken, zoals contextfactoren, uit het oog? Dit is niet wat standpunt-epistemologie zegt en voor staat, en ook niet wat uit de data verzameling blijkt. Het geeft ze wel een sterk voordeel om hun ervaringen te interpreteren; met name wanneer het wel gaat over identiteitsvooroordelen en wanneer niet.

houdt met de overlappende machtsstructuren en onderdrukkende systemen, waarmee zowel Medina als Collins aangeven dat getuigenisonrecht niet in isolatie kan worden begrepen, maar eerder binnen bredere sociale en historische kaders van ongelijkheid en onrechtvaardigheid (Medina 2011, 22-24; Hill Collins 2017, 118; Cho, Crenshaw, en McCall 2013, 787; Crenshaw 1989; 1991, 1245; Anderson 2008, §2).

2.4 Gender en ras als organiserende principes in hogeronderwijsinstellingen en onderzoeks- en kennisinstututen

Binnen de context van Europa en België stelt de sociologe Dounia Bourabain dat we de term 'ras' het best kunnen begrijpen in termen van Eurocentrisme (Bourabain 2020, 250). Eurocentrisme stelt dat de moderniteit in Europa is ontstaan, wat Europa moreel superieur en voorbestemd maakt om zijn normen op te leggen aan andere delen van de wereld, zoals de Global South en Afrika (Said 1978). Ras verwijst hier naar niet-Westerse en niet-Belgische nationaliteiten, culturen, religies en etniciteiten, zoals arbeidsmigranten uit Noord-Afrika en West-Azië, en migranten uit voormalige Belgische kolonies (Bourabain 2020, 250).⁶

Om alledaagse vormen van racisme en seksisme in de academie te bestuderen, gebruikt Bourabain Philomena Essed's theorie van alledaags racisme. Deze theorie verbindt micro- en macrostructuren van racisme en ziet individuele relaties als machtsstructuren die racisme reproduceren (Bourabain 2020, 250; Bourabain en Verhaeghe 2021, 222-224). Naast ras wordt gender gedefinieerd als sociaal geconstrueerde rollen en gedragingen die passend worden geacht voor mannen en vrouwen (Mikkola 2023, §1). In de Westerse academie is gender, naast ras, ook een organiserend principe. Bourabain volgt kritische wetenschappers zoals Nirmal Puwar die beschrijft hoe het lichaam van de witte man als de ideale academicus wordt gepresenteerd, wat dus een gegenderde raciale dimensie heeft (Bourabain 2020, 251).⁷

2.5 Wetenschapscommunicatie

Met wetenschapscommunicatie wordt in dit praktijkonderzoek verwezen naar twee vormen van wetenschapscommunicatie. Het gaat verder dan Amerikaanse definities die wetenschapscommunicatie opvatten als het communiceren van informatie uit STEM-wetenschappen richting het bredere publiek: “*We define ‘science communication’ in the broadest sense, encompassing any information exchange designed*

---

⁶ Dit conceptueel kader is sterk beïnvloed door het werk van de sociologe Prof. Dr. Dounia Bourabain, waarvoor ik ontzettend dankbaar ben. Dit niet expliciet vermelden zou zelf een vorm van epistemic injustice zijn, namelijk ‘non attribution’, oftewel het niet vermelden van het werk en de auteur waaraan ik het conceptueel kader van mijn onderzoek aan ontleen, en ‘appropriation’, het toe-eigenen en presenteren alsof het je eigen inzicht is (Bacevic 2023, 1129-1132).

⁷ Alhoewel de theorie van alledaags racisme een optie was als theoretisch kader, wordt er in dit onderzoek eerder vanuit een grounded-theory/intersectionaliteit (inductieve) benadering de data geanalyseerd, zoals omschreven in de methodologische sectie (hoofdstuk 3).

to engage targeted audiences in conversations or activities related to STEMM topics” (Canfield e.a. 2020, 2). In dit praktijkonderzoek wordt wetenschapscommunicatie opgevat als een concept dat alle disciplines omvat. Aangezien dit onderzoek een exploratieve en grounded-theory insteek had, bleef het concept wetenschapscommunicatie ook redelijk open: alle vormen van communicatie van kennis door onderzoekers van hogeronderwijsinstellingen en onderzoek- en kennisinstituten naar een breder publiek. Dit kan variëren van praten met journalisten en beleidsmakers, tot lezingen geven, educatieve wandelingen, pitchen op beurzen, enzovoort. Uiteindelijk, zoals ook zichtbaar is in de grafische voorstelling in hoofdstuk 4, zijn er twee vormen van wetenschapscommunicatie van elkaar te onderscheiden: publieke wetenschapscommunicatie en academische wetenschapscommunicatie. Publieke wetenschapscommunicatie verwijst naar wetenschapscommunicatie die plaatsvindt buiten hogeronderwijs en onderzoek- en kennisinstituten en/of in interactie met de publieke ruimte. Academische wetenschapscommunicatie vindt plaats binnen hogeronderwijs en onderzoek- en kennisinstituten. In de resultaten zal het duidelijk zijn over welke vorm van wetenschapscommunicatie het gaat.

Hoofdstuk 3. Methodologie

HOOFDSTUK 3. METHODOLOGIE

3.1 Onderzoeksdesign

Om een antwoord te bieden op de onderzoeksvragen: (1) *Welke ervaringen hebben vrouwelijke onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen met getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie?* (2) *Wat vinden onderzoekers die getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie hebben ervaren noodzakelijk om sociale verandering teweeg te brengen?* werden twee verschillende kwalitatieve onderzoeksmethoden gehanteerd: focusgroepen en persoonlijke diepte-interviews. Zoals omschreven in het conceptueel kader, heeft dit onderzoek een slachtoffergerichte benadering naar het identificeren van getuigenisonrecht. Meer specifiek werden initieel vier focusgroepen georganiseerd, verspreid over de week van 11 maart 2024, waarvan één in het Engels, waarin onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen hun ervaringen en suggesties met andere onderzoekers die gelijkaardige ervaringen hebben, konden delen. Kwalitatief onderzoek dient echter flexibel te zijn en zich aan te passen aan de omstandigheden (Mortelmans 2020, 22). Na het verspreiden van de oproep om deel te nemen aan deze studie werd het duidelijk dat veel potentiële respondenten niet konden deelnemen aan focusgroepen omwille van verscheidene redenen, zoals een gebrek aan tijd, maar ook persoonlijke redenen zoals het niet zien zitten om in een groepscontext over negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie te spreken. Hierdoor hebben we besloten om de focusgroepen te combineren met persoonlijke diepte-interviews, online of fysiek op een locatie naar keuze, om potentiële deelnemers die niet aanwezig kunnen zijn bij één van de focusgroepen, persoonlijk te bevragen naar hun ervaringen. Meerdere onderzoeksmethodes in kwalitatief onderzoek gebruiken is dan ook eerder de regel dan uitzondering (Mortelmans 2020, 22). Ook kregen we de vraag of Engelstalige onderzoekers die in Vlaanderen werken in aanmerking komen. De steekproef werd derhalve ook uitgebreid naar deze populatie. Uiteindelijk vonden er twee focusgroepen plaats in de week van 11 maart 2024. Daarnaast vonden er vier diepte-interviews plaats, waarvan drie online (twee hiervan in het Engels) en één op een locatie naar keuze van de deelnemer.

Focusgroepen worden als onderzoeksmethode gebruikt om mensen die dezelfde kenmerken delen of gelijkaardige ervaringen hebben samen te brengen en te praten over een bepaald onderzoeksthema (Mortelmans 2020, 264). In dit onderzoek zijn dit onderzoekers die behoren tot ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen op basis van hun gender, etniciteit en religie en het kruispunt van deze kenmerken, die gelijkaardige ervaringen hebben met niet serieus genomen worden tijdens wetenschapscommunicatie door identiteitsvooroordelen van toehoorders.

De focusgroepen worden gemodereerd en gefaciliteerd door Seppe van Bladel, de hoofdonderzoeker. Een vragenlijst met topics werd opgesteld aan de hand van een systematische literatuurstudie en persoonlijke vragen van Julie de Smedt. Deze vragenlijst vormt een leidraad, maar is

geen controlemiddel: idealiter verloopt een focusgroep organisch en open. De moderator grijpt in waar nodig, maar moet vooral de ruimte creëren voor de groep om zelf het gesprek mee vorm te geven (Mortelmans 2020, 267). Wel heeft de focusgroep vier delen, analoog aan hoe focusgroepen dienen gestructureerd te worden: een introductie en kadering, een deel waarin wordt gesproken over de ervaringen, een deel waarin wordt gesproken over wat zij belangrijk vinden om sociale verandering teweeg te brengen, en een samenvattend slot waarin nog wordt gevraagd of deelnemers nog iets kwijt willen (Mortelmans 2020, 279). Elke focusgroep begon met een voorstelling aan elkaar, welke vormen van wetenschapscommunicatie de deelnemers beoefenen en wat ze hopen te bereiken met wetenschapscommunicatie. Vanaf daar werden vervolgens vragen gesteld over negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie, in welke context dit zich voordeed, enzovoort. Aangezien het gaat over mogelijke persoonlijke, eerder nare ervaringen met niet serieus genomen worden tijdens wetenschapscommunicatie door identiteitsvooroordelen van toehoorders, wordt bij aanvang van de focusgroep gesteld dat het een veilige ruimte is waarin we elkaars ervaringen serieus moeten nemen, waar geen plaats is voor persoonlijke aanvallen, maar een ruimte voor een respectvolle dialoog. De focusgroepen werden opgenomen met een audiorecorder om de data-analyse zo grondig mogelijk te laten verlopen.

De persoonlijke diepte-interviews zijn semigestructureerd (Byrne 2016). De vragen worden voorafgaand aan het interview, net zoals bij de focusgroepen, vastgelegd op basis van een systematische literatuurstudie en persoonlijke vragen van Julie de Smedt. Elk interview begon met een voorstelling aan elkaar, een vraag over welke vormen van wetenschapscommunicatie de deelnemer beoefent en wat de deelnemer hoopt te bereiken met wetenschapscommunicatie. Vanaf daar werden vervolgens vragen gesteld over negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie, in welke context dit zich voordeed, enzovoort. De respondent krijgt tijdens het interview ook de ruimte om open te antwoorden en de volgorde waarin de vragen worden afgenomen is flexibel. Een ander voordeel is dat de onderzoeker de autonomie heeft om in te gaan op thema's die doorheen het interview naar voren komen, maar niet voorafgaand aan het interview op zijn radar lagen (Byrne 2016). Zoals hierboven vermeld, kregen we van enkele potentiële deelnemers de opmerking dat ze het niet zien zitten om in een groepscontext hun ervaringen te delen. Persoonlijke diepte-interviews bieden hier een potentieel veiliger alternatief, omdat deze plaatsvinden onder de voorwaarden van de respondent: online of op een zelf gekozen locatie waarin de respondent open en toegankelijk, in haar, zijn of hun eigen woorden kan spreken (Byrne 2016; Mortelmans 2020). Het interview werd opgenomen met een audiorecorder om de data-analyse zo juist mogelijk te laten verlopen.

Het nadeel van deze onderzoeksmethode is de moeilijkheid om de resultaten te generaliseren vanwege de kleine steekproef. Het doel van dit onderzoek is echter niet om de resultaten te veralgemenen, maar om concrete, gedetailleerde en specifieke informatie over de geleefde ervaringen van onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen met getuigenisonrecht tijdens

wetenschapscommunicatie te identificeren en om na te gaan wat zij belangrijk vinden om hier sociale verandering in te brengen.

3.2 Steekproef

Voor dit onderzoek werd een doelgerichte steekproef uitgevoerd (n=10) op basis van vooraf geselecteerde criteria. Meer bepaald werd er een homogene steekproef uitgevoerd: de vooraf geselecteerde criteria zijn 1. gender en ras (in deze context verwijst dit naar etniciteit en religie) van de deelnemers, en het kruispunt van deze kenmerken enerzijds en 2. is of was een onderzoeker aan een onderzoeksinstituut (universiteiten, hogescholen, onderzoeks- en kennisinstituten) en 3. ervaringen hebben met niet serieus genomen worden tijdens wetenschapscommunicatie (in de brede zin van het woord) vanwege identiteitsvooroordelen van toehoorders. De samenstelling van de focusgroep verliep eerder pragmatisch dan inhoudelijk: participanten konden zelf kiezen bij welke focusgroep ze aanwezig konden zijn. Het nadeel is dat er een risico bestaat dat mensen met verschillende achtergronden (gender, etniciteit en religie) niet samen zouden zitten, maar dit was in deze studie niet het geval. Voorafgaand aan de focusgroepen en interviews kregen de deelnemers de mogelijkheid om een vragenlijst met achtergrondkenmerken in te vullen, waarmee ze werden ingedeeld als etnische meerderheid of minderheidsvrouwen. EMAW verwijst naar vrouwen van wie de ouders en grootouders allemaal in het mondiale noorden zijn geboren. EMIW betreft vrouwen van de eerste, tweede en derde generatie etnische minderheden afkomstig uit het mondiale zuiden, specifiek uit Afrika, Oost-Europa, West- en Zuid-Azië (Bourabain 2020, 252).

Tabel 1. Verdeling etnische meerderheid- en minderheidsvrouwen

P1	Etnic minority woman / EMIW
P2	Etnic minority woman / EMIW
P3	Etnic minority woman / EMIW
P4	Etnic majority woman / EMAW
P5	Etnic majority woman / EMAW
P6	Etnic minority woman / EMAW
P7	Etnic majority woman / EMAW
P8	Etnic minority woman / EMAW

P9	Etnic minority woman / EMAW
P10	Etnic minority woman / EMIW

Dit onderzoek focuste zich op Vlaanderen, aangezien Julie de Smedt als wetenschapscommunicator werkt in Vlaanderen. Participanten werden gerekruteerd via een openbare oproep op LinkedIn en Instagram, waarbij Julie de Smedt meerdere posts in het Engels en Nederlands maakte met een link naar een formulier waar de deelnemers zich konden inschrijven. Deze oproep werd vervolgens gedeeld en verspreid via andere kanalen en media: de dienst wetenschapscommunicatie van de UA, de nieuwsbrieven van verschillende organisaties en Vzw's (Rosa vzw, Furia vzw, Ella vzw, Kif Kif vzw, Scimingo, Bewise, diversiteitsdiensten van de Vlaamse universiteiten en hogescholen, Antwerp Doctoral School, onderzoeksinstituten in Vlaanderen die ongelijkheid bestuderen, enzovoort). Potentiële deelnemers konden via het formulier hun gegevens achterlaten (e-mailadres) zodat Julie de Smedt en Seppe van Bladel hen konden contacteren. Bovendien werd via de LinkedIn- en Instagram-posts de optie gegeven om via het medium zelf contact op te nemen. Ook werd via Stampmedia en persoonlijke kennissen van Seppe van Bladel gevraagd of zij onderzoekers kenden die mogelijk in aanmerking komen voor het onderzoek en die ze op de hoogte van het onderzoek konden brengen. De visuals die werden gebruikt bij de oproep zijn gemaakt door Sipke van Bladel, met behulp van de programma's Canva en InDesign.

3.3 Data analyse

Uit de literatuur blijkt dat ervaringen van discriminatie voor onderzoekers intersectioneel geladen zijn, en Patricia Hill Collins toont ook aan dat kennisonrecht vanuit een intersectioneel perspectief onderzocht dient te worden (Hill Collins 2017, 218). Daarom wordt getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie in dit onderzoek vanuit een intersectioneel perspectief geanalyseerd. Meer bepaald wordt data in dit praktijkonderzoek geanalyseerd vanuit een grounded-theory-benadering met intersectionaliteit toegevoegd als kritische sociale theorie en analytisch instrument, zoals geformuleerd en bepleit door Shahin Kassam, Lenora Marcellus, Nancy Clark en Joyce O'Mahony (Kassam e.a. 2020) Zij formuleren vier belangrijke principes, die onderzoekers die een grounded-theory-intersectionaliteit-benadering toepassen in hun onderzoek, dienen te volgen.

Het eerste principe is reflexiviteit (Kassam e.a. 2020, 5-6). Reflexiviteit in onderzoek verwijst naar het vermogen om kritisch te reflecteren op eigen vooroordelen en aannames. Vooraf en doorheen de analyse van de data werk ik met geschreven memo's waarin ik mijn eigen gedachten, aannames, overwegingen en vooroordelen opschrijf, en deze doorheen het onderzoeksproces kritisch bekijk. Deze worden ook gecodeerd. Reflexiviteit betekent ook actief nadenken over machtsverhoudingen tussen de onderzoeker en de deelnemers. In het formuleren van de vragen probeer ik te letten op het gebruik van inclusief taalgebruik.

Bij de aanvang van de focusgroep wordt duidelijk gemaakt dat het om een veilige ruimte gaat met spelregels, waarin deelnemers elkaars ervaringen serieus dienen te nemen en te respecteren. Ook wordt er benadrukt via het geïnformeerde toestemmingsformulier, maar ook doorheen en na afloop van de focusgroepen en persoonlijke diepte-interviews, dat participanten hun deelname altijd, onder elke conditie, mogen stoppen. Na afloop van de focusgroepen en de diepte-interviews werden de transcripten naar alle deelnemers doorgestuurd, waarbij zij mochten aangeven of ze bepaalde delen uit de transcripten wilden verwijderen (en dus niet meenemen in de data-analyse) en of de transcriptie klopte. Vervolgens werden bij de rapportering van de resultaten de gebruikte citaten ook doorgestuurd, en mochten deelnemers aangeven of ze wensten dat bepaalde citaten niet werden gebruikt. Ook mochten ze aangeven of een bepaalde interpretatie van de data niet klopte. Uiteindelijk waren er, op een enkele mini-opmerking na, geen verdere aanpassingen nodig. Dit alles werd gedaan om zoveel mogelijk machtsverhoudingen tussen de onderzoeker(s) en de deelnemers te vermijden, voor zover dat mogelijk is binnen een onderzoeksetting.

Het tweede principe is complexiteit (Kassam e.a. 2020, 7). Een grounded-theory-benadering, aangevuld met intersectionaliteit, is een goede manier om machtsverhoudingen binnen interacties te analyseren, ingebed binnen bredere structuren. De visie van José Medina en Patricia Hill Collins op het analyseren van getuigenisonrecht, zoals beschreven in het conceptueel kader, sluit hierop aan (Medina 2011; Hill Collins 2017). In de formulering van de vragen werd er getracht om door te vragen naar de context van de ervaringen en bij de analyse werd hier ook op gefocust. Het derde principe is variabiliteit en verandering doorheen de tijd (Kassam e.a. 2020, 7). Ook hier werd in de vraagstelling op gelet.

Het laatste principe is sociale rechtvaardigheid (Kassam e.a. 2020, 7-8). Dit praktijkonderzoek kadert binnen een masterthesis wijsbegeerte gecombineerd met CSL (Community Service Learning), een onderwijsvorm waarbij academische competenties worden ingezet om voor en/of met een organisatie (Julie de Smedt, zelfstandige wetenschapscommunicatie) een praktijkvraag op te lossen. Een belangrijk doel van dit vak is actiegericht: onderzoek doen om sociale verandering teweeg te brengen. Volgens Kassam (en collega's) is het bovendien belangrijk om binnen actiegericht onderzoek dicht bij de woorden van de deelnemers te blijven en deze te privilegiëren, zonder te veel theoretische kaders te gebruiken bij de analyse van de data (Kassam e.a. 2020, 7-8). Hoewel er bepaalde concepten worden gehanteerd, zijn deze voornamelijk van toepassing binnen de context van discriminatie binnen de academische wereld. Zoals reeds aangegeven is het domein van ervaringen met getuigenisonrecht van vrouwelijke onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen tijdens wetenschapscommunicatie nog niet onderzocht. Er werd aanvankelijk gefocust op bepaalde identiteitsaspecten zoals gender, etniciteit en religie (en het kruispunt van deze kenmerken). Echter, tegelijkertijd werden andere identiteitsfactoren inductief uit de data naar voren gebracht, zoals leeftijd en neurodiversiteit. Daarom is een grounded-theory benadering, aangevuld met intersectionele punten, een goede manier om dit fenomeen te onderzoeken. Een grounded-theory benadering is ook het meest gepast aangezien er nog geen onderzoek is in de context van Vlaanderen

dat zich richt op ervaringen van onderzoekers met verschillende vormen van discriminatie, en ook niet getuigenisonrecht, tijdens wetenschapscommunicatie.

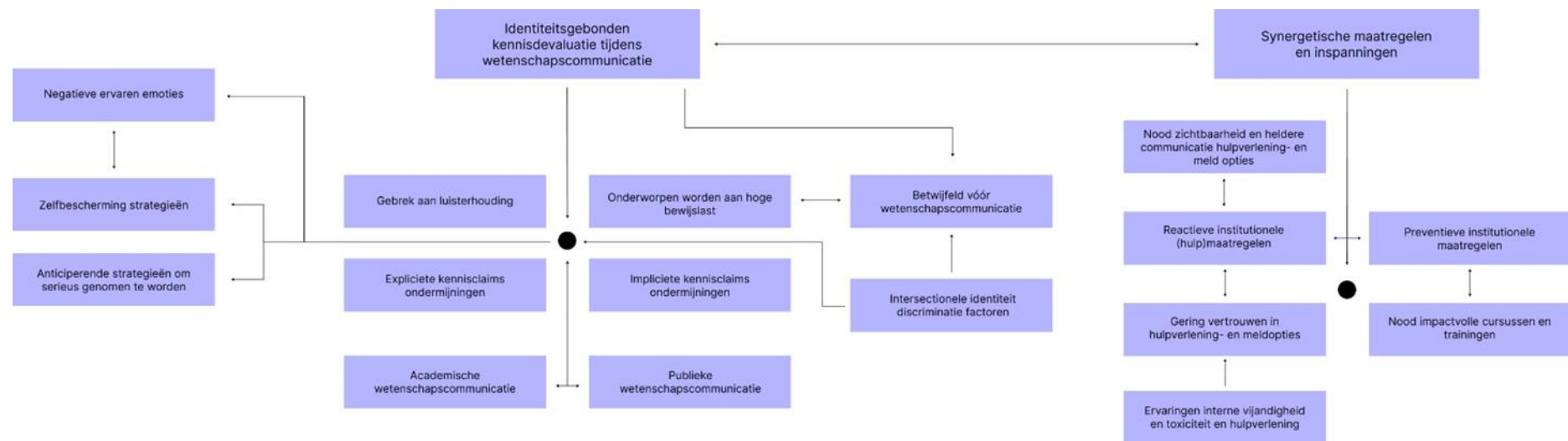
Concreet worden de focusgroepen en diepte-interviews opgenomen met een audiorecorder en vervolgens volgens het *verbatim* principe getranscribeerd. Met behulp van het kwalitatieve data-analyse softwareprogramma Nvivo wordt de data stapsgewijs open gecodeerd en axiaal gecodeerd om tot concepten te komen, en ten slotte selectief gecodeerd om tot overkoepelende thema's en verbanden te komen. Deze inductieve benadering zorgt ervoor dat een theorie stapsgewijs, door een coderingsproces, vanuit de data ontstaat. Het behandelen van theoretische saturatie is in dit onderzoek niet mogelijk vanwege beperkingen in tijd en middelen van deze masterthesis. Om dezelfde redenen is het cyclische karakter van een grounded-theory benadering ook enigszins beperkt, aangezien het niet mogelijk was om de dataverzameling en analyse continue met elkaar af te wisselen (Glaser en Strauss 1999, 61; Mortelmans 2020, 386).

Hoofdstuk 4. Resultaten

HOOFDSTUK 4. RESULTATEN

4.1 Grafische voorstelling grounded theory

4.2 Ervaringen met testimonial injustice

De eerste centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek is: *welke ervaringen hebben vrouwelijke onderzoekers uit ondervertegenwoordigde groepen in Vlaanderen met getuigenisrecht tijdens wetenschapscommunicatie?* De eerste kerncategorie die uit de data naar boven is gekomen, is **identiteitsgebonden kennisevaluatie tijdens wetenschapscommunicatie**. Identiteitsgebonden kennisevaluatie verwijst naar het lager waarderen en verlagen van de geloofwaardigheid, waarde en relevantie van de kennis, expertise en onderzoeksvaardigheden van onderzoekers op basis van hun identiteit, wat verder gaat dan alleen het bevragen of betwijfelen van hun kennis. Alhoewel de verschijningsvormen van identiteitsgebonden kennisevaluatie tijdens wetenschapscommunicatie verschillen, zoals het onderworpen worden aan een zeer hoge bewijslast, expliciete en impliciete manieren om kennisclaims te ondermijnen, en het gebrek aan luisterbereidheid van toehoorders, hebben ze allemaal gemeen dat ze de geloofwaardigheid en de intellectuele bijdragen van de onderzoekers ondermijnen en minimaliseren.

Onderworpen aan zeer hoge bewijslast

Eén van de manieren waarop de kennis, onderzoeksvaardigheden en expertise van de deelnemers door identiteitsvooroordelen van toehoorders in twijfel werd getrokken en onderworpen aan geloofwaardigheidstekorten, is het systematisch onderworpen worden aan een **zeer hoge bewijslast** door toehoorders tijdens verschillende vormen van wetenschapscommunicatie. Met name **aanhoudend betwijfeld en bevroegd worden, onderbroken worden** en het ervaren van **barricades bij kennisoverdracht** door fysieke identiteitskenmerken. P4 (EMIW) vertelt dat ze vanwege de combinatie van haar gender en het thema van haar onderzoeksexpertise ongevraagd extra wordt bevroegd en in twijfel getrokken na lezingen, vaak door mannen:

Ik heb vaak dat er mannen na een lezing het gevoel hebben dat ze nog iets kunnen bijdragen aan mijn praatje. Dat ze daar, dat ze zeggen 'hebt ge dit al gelezen, of hebt ge daar naar gekeken', en hun eigen verhaal beginnen te doen. Ik heb ook al eens (..), dat er zo een man naar mij toe kwam, en dat die zo zei van 'eerlijk, ik denk dat gij beter kunt' en dan was die weg. (P4, EMAW)

Ook P7 (EMAW) ervaart omwille van de combinatie van haar gender en het thema van haar onderzoeksexpertise, maar ook omwille haar leeftijd, niet inhoudelijke bevragingen en twijfels van toehoorders. Na het geven van een publieke lezing betwijfelde een toehoorder haar door tien minuten ononderbroken haar kennis te verwerpen:

Ma ge hebt dan klassieke, ja (zucht), opmerkingen. Mensen die dan tien minuten lang over (..) praten. En dan zeggen van, dus niet horen wat dat je zegt. En dan denk ik, dat ik dan ook niet, dat ik dan niet verder ga gaan om toch die mensen proberen te overtuigen. (P7, EMAW)

P2 (EMIW) vertelde dat ze als islamitische vrouw die een hoofddoek draagt op verschillende manier wordt ontvangen. Na een publieke presentatie werd ze door dezelfde mensen herhaaldelijk onderworpen aan persoonlijke, niet inhoudelijke opmerkingen:

Dus ik doe mijn uitleg, en ik kreeg van de jury vrij sterke vragen die heel wetenschapsgericht waren, en dan waren er ook vragen uit het brede publiek. En ik had twee mensen die heel lastig deden. In de zin van, ze stelde een vraag, ik beantwoordde die vraag, en er komt een ander onderwerp aan bod. Diezelfde personen willen dan ook weer vragen stellen. Die is echt, drie/vier keer aan bod gekomen. Dus ik heb dat uiteindelijk dan afgerond (...). Het was al zo randje. Het was een persoonlijke aanval naar mij toe op dat moment, maar ik probeerde dat zo wat te verdraaien richting, het gaat over dat onderzoek. (P2, EMIW)

Sommige deelnemers gaven aan dat ze tijdens een presentatie of lezing al onderbroken werden door toehoorders in het publiek. Ook P9 (EMIW) vertelt dat ze omwille van identiteitsvooroordelen over haar gender en etniciteit vaak op extreme manieren niet serieus wordt genomen. Tijdens een academische presentatie werd ze door een mede-onderzoeker onderbroken en haar inzichten werden zodanig belachelijk gemaakt dat haar promotor moest ingrijpen:

Nou, hij begon me echt te roasten terwijl ik die presentatie aan het geven was, waarbij mijn promotor moest ingrijpen en mij min of meer moest beschermen, omdat ik soms. Wanneer iemand bepaalde opmerkingen of vragen maakt die zo bizar zijn, blokkeer ik, omdat ik het gevoel heb, is het mogelijk dat deze persoon me dit echt vraagt? (P9, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands)

Zowel P2 (EMIW) als P3 (EMIW) denken dat hun wetenschappelijke inzichten en kennis beter zouden worden ontvangen door toehoorders als de boodschapper niet dezelfde fysieke identiteitskenmerken hebben als henzelf:

Dus, soms denken we zelf. Ooh, ik zou bijna zeggen van ik heb liever dat een witte man even mijn onderzoek, waar ik zo hard aan hebt gewerkt, naar voren brengt. Want ge denkt bijna, soms als onderzoeker, zolang mijn onderzoek aandacht krijgt, het gaat niet over mij. (P3, EMIW)

Zo dat het toch wel heel sterk wordt geminimaliseerd, en dat ge dan ook heel snel het gevoel krijgt, als iemand deze inhoud had gepresenteerd die er niet uitziet zoals ik er uit zie, dat die boodschap wel bij die mensen zou zijn binnengekomen. (P2, EMIW)

In twijfel getrokken vóór wetenschapscommunicatie

P6 (EMAW) vertelt dat ze als vrouwelijke onderzoeker met een migratieachtergrond ook niet altijd serieus genomen wordt. Zo werd ze een keer niet tijdens of na, maar **vóór** de sessie de ze zou geven op een event tijdens een telefoongesprek **ondervraagd en in twijfel getrokken** door één van de organisatoren over wat ze precies tijdens die sessie zou doen:

Ik werd opgebeld door één van de organisatoren. En die zei tegen mij van 'ja, zou ik even mogen vragen, zijn daar dan witte mensen welkom'. Ja, ik zeg van 'wat bedoelt ge dan'. 'Ja, mensen die bijvoorbeeld Christelijk zijn, of niet Moslim zijn, zijn die daar, mogen die daar zijn tijdens uw sessie'. Dus ik zei van 'ja, ik begrijp uw vraag eigenlijk niet'. Hoezo zouden die mensen niet in mijn sessie kunnen zijn, er gaan geen mensen zijn met hoofddoeken of, snap je? Voor mij was dat ook zo, ik ga geen drie dagen investeren in iets waar dat eigenlijk mijn integriteit in twijfel wordt getrokken (...). Tis veel meer dan alleen dat, maar alleszins, op dat vlak voelde ik mij niet zo ja, begrepen, of ik weet het niet goed. En ook, ik werd gewoon in twijfel getrokken over van wat ik daar zou doen. (P6, EMAW)

Als onderzoekers onderworpen worden aan minder geloofwaardigheid gebeurt dit dus niet alleen tijdens en na wetenschapscommunicatie, maar ook **ervoor**. P10 (EMIW) vertelt dat ze dacht uitgenodigd te zijn door de directie van een educatief instituut om te komen spreken over een thema dat binnen haar expertise lag, maar dat ze bij aankomst onmiddellijk geframed werd:

Maar wij worden uitgenodigd door de directie van (...). Wie is wij, ik, samen met andere mensen van kleur die ik nog nooit had gezien. Dus ik was echt verwonderd van tiens, bon, he interessant. Waarbij worden wij bestempeld als door haar dan, de directie (...). Van ja, 'wie zijn jullie, en wat doen jullie, en wie is jullie groep en wat willen jullie'. Zo een beetje als een hoop, ja, kakkerlakken zal ik niet zeggen maar een paar lastige wezens (...). Ik voel me dan bijna in de zestiende-zeventiende eeuwse slavenmarkt, ergens in de Amerikas waar dat we ook een hoopje zijn waar dat ze niet van weten van, wat moeten we ermee. Maar ze willen wel dat we ingezet moesten worden om hun verhaal om te gooien, niet om gehoord te worden. (P10, EMIW)

P10 (EMIW) voelde zich in andere woorden geobjectiveerd door de directie, door haar en andere aanwezige mensen van kleur in te zetten voor hun eigen doeleinden, maar niet om te luisteren naar hun kennis, inzichten en expertise over het desbetreffende thema. Ook andere deelnemers gaven aan dat ze vaak **niet worden (h)erkend als onderzoeker** wanneer ze aankomen op de locatie:

En het gebeurde, eigenlijk één van mijn eerste keren. En ook soms wanneer ik ergens aankom, herkennen ze me niet. Als ik in de jury zit of deel uitmaak van een panel of zoiets, omdat ik er gewoon anders uitzie ofzo. Ze weten het gewoon niet. (P9, EMIW, vertaald van Engels naar Nederlands)

Naast niet (h)erkend worden als onderzoeker, gaven enkele deelnemers ook aan dat ze **pas serieus genomen worden vanaf dat ze beginnen spreken**:

Heel belangrijk! (lacht). Nadat ik mijn mond over mijn expertise heb opengedaan. Daarvoor kan het natuurlijk wel zijn dat ze met vooroordelen zijn gekomen (...). Dat is iets wat ik gewoon heb ervaren. (P2, EMIW)

Ook P5 (EMAW) vertelt dat wanneer ze zich voorstelt als neurodivergente vrouw, mensen haar in eerste instantie niet serieus nemen, totdat ze begint te spreken:

Ik merk vooral als ik mee doe, of als ik een spreker ben (...). Dat ik mij voorstel als (...) vrouw, dat ik zo precies het gevoel heb dat mensen zo, een beetje hebben zo van, da mijn waarden gewoon naar beneden getrokken worden. Tot dat ik mijn mond opentrek en effectief begin te praten, en dan zijn ze meestal wel een beetje. Dan hebben ze meestal een beetje verbazing, en dan beginnen ze wat respect te krijgen. Maar als het voor, als ze mij de eerste keer zien of horen, dan denken ze 'die gaat niks bij te dragen hebben'. (P5, EMAW)

P8 (EMIW) vertelde ten slotte ook dat ze het gevoel heeft dat ze niet werd uitgenodigd op een event over haar onderzoeksexpertise omdat ze er van uit gingen dat door haar identiteit als vrouw met een migratieachtergrond ze niet objectief kon zijn:

Ik zou aannemen dat mijn niet-deelname en bijdrage te wijten was aan dergelijke redeneringen, zoals dat zij niet objectief kan zijn omdat ze dit of dat is. Het is alsof je een transpersoon vraagt om rondom LGBTQ-rechten te werken omdat ze trans zijn en niet objectief kunnen zijn. Stel je voor dat we een soortgelijk argument zouden gebruiken. (P8, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands).

Expliciete manieren om kennisclaims te ondermijnen

Deze analyses tonen dat onderworpen worden als onderzoeker aan geloofwaardigheidstekorten, bijvoorbeeld in de vorm van een hoge bewijslast, niet alleen voortkomt tijdens en na, maar ook **voorafgaand** aan de wetenschapscommunicatie. Verder blijkt uit de data dat de deelnemers niet alleen door identiteitsvoordelen van toehoorders worden onderworpen aan een hoge bewijslast, maar dat ze ook te maken krijgen met **zeer expliciete manieren om hun kennisclaims te ondermijnen**, met name door zeer **denigrerende opmerkingen** te ontvangen door toehoorders en door **vastgepind te worden** op een thema. P2 (EMIW) vertelt dat ze als enige hoofddoek dragende vrouw deel nam aan een wetenschapsevent op een centrale locatie in de publieke ruimte, en dat ze tijdens haar uitleg over haar onderzoek werd onderbroken door een man die haar specifiek vroeg waar de McDonalds is:

Dat ge op een box staat, en dat ge uw onderzoek gewoon aan het uitleggen bent. Over het algemeen een heel aangename ervaring, alleen heb ik het een paar keer voor gehad dat opeens iemand randomly op mij afkomt, voor mij komt staan. Ik herinner mij nog één of andere idioot die afkwam en zei 'ja ik heb een vraagje'. 'Oké, stel u voor; maar kan u een beetje afstand houden'. 'Jaja, waar is de

McDonalds'. Midden in mijn uitleg. Dan dat ik zo iets had van, gij ziet dat ik duidelijk niet de persoon ben op dit moment om zo 'n vragen aan te stellen (P2, EMIW).

P2 (EMIW) werd met andere woorden door een toehoorder doelbewust onderbroken en aangesproken als een McDonalds medewerker om haar status als wetenschapper te ondermijnen. Evenzo beschrijft P7 (EMAW) dat haar geloofwaardigheid werd ondermijnd door infantiliserende opmerkingen over haar gender en uiterlijk, waarbij toehoorders haar als 'meisje' aanduidden:

En het is ook gewoon, het maakt het erger dat ik er jong uit zie. Ik ben ook jong he, maar ik zie er jonger uit, of dat zeggen mensen mij toch vaak. Uhm, dus dan wordt, wat dat je ook zegt sneller in twijfel getrokken. Ja het is dat meisje (...). Ja meisje he. 'Meisje' zeggen ze vaak. 'Dat meisje'. (P7, EMAW)

Ook P10 (EMIW) vertelt dat mensen tijdens educatieve wandelingen in de publieke ruimte doelbewust giftige opmerkingen maken gerelateerd aan het feit dat ze een zwarte vrouw is die over een bepaald thema iets vertelt:

Maar aan de andere kant. En dat is dan ook stress want ge weet dat, en dat ga ik vertellen. Uhm, ja giftige lijnen tussen zal ik zeggen. Mensen die mee gaan, met het idee van 'oké, die vrouw die gaan we hebben'. (...). En mensen die zo vrij giftige opmerkingen maken.. (P10, EMIW)

Deze ervaringen illustreren dat onderzoekers te maken krijgen met expliciete, denigrerende opmerkingen die hun geloofwaardigheid ondermijnen. Andere deelnemers gaven aan dat zij op denigrerende manieren worden **vastgepind op een specifiek thema of stelling**. P4 (EMAW) vertelde dat een mannelijke journalist zijn frustraties op haar als vrouwelijke onderzoeker projecteerde door lang door te vragen over een onderwerp dat niet gerelateerd was aan haar onderzoek:

En dan heb ik echt één heel kut moment gehad met (...) als interviewer. Ik merkte dat die heel erg echt, zijn frustratie zeg maar als man, uhm, probeerde bij mij neer te leggen. Dus, hij begon ook zo echt over de vraag (...). Een onderzoek van een brede stelling over (...) helemaal richting (...). (P4, EMAW)

Ook P7 (EMAW) gaf aan de ze regelmatig reacties ontvangt die naast de kwestie van haar onderzoek zijn:

Maar zij reageren ook vaak als een, als ik dan vertelt over dit gebeurt, en (...) doen dit en dat. Ja, dan krijg je van die reacties, ook vaak naast de kwestie. (P7, EMAW)

Impliciete manieren om kennisclaims te ondermijnen

Deze voorbeelden tonen aan dat onderzoekers op verschillende expliciete manieren worden geconfronteerd met pogingen om hun kennisclaims te ondermijnen, door verschillende vooroordelen van toehoorders. Onderzoekers worden vastgepind op specifieke thema's die buiten hun onderzoek vallen, en krijgen ook denigrerende opmerkingen te horen. Naast expliciete manieren kwamen uit de data ook **impliciete manieren** naar voren waarop kennisclaims worden ondermijnd, bijvoorbeeld door **wetenschappelijke**

inzichten te reduceren tot persoonlijke ervaringen en door de passie van de spreker te benadrukken.

P8 (EMAW) vertelt dat door zowel haar gender, etniciteit als het thema van haar onderzoek, haar wetenschappelijke inzichten soms worden opgevat als persoonlijke ervaringen:

Bijvoorbeeld, ik was uitgenodigd om te spreken in één van de (..) over mijn onderzoekonderwerp (..) als promovendus. En tijdens de introductie, en vervolgens in de slotopmerkingen en de bedankjes bleef de moderator, die een lief persoon is en echt mijn tijd en energie waardeerde, me bedanken voor het delen van mijn ervaringen en emoties met hen. En ik heb haar een keer gecorrigeerd en gezegd dat ik hier ben om kennis te delen op basis van onderzoek (..) en degelijk werk. (P8, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands)

Ook P4 (EMAW) vertelt dat vanaf dat het over een specifiek thema gaat, haar expertise weleens wordt gereduceerd tot persoonlijke ervaringen. Zo kreeg ze tijdens een gesprek te horen dat haar {..} leek op een gezellig gesprek tijdens de koffie:

Dus vanaf dat het dan over die thema 's gaat, mijn onderzoek, waar ik dus expert over ben, vonden ze dat ik gewoon met iemand een gezellig koffiekletsje had. Een beetje over onze gevoelens praten. (P4, EMAW)

P4 (EMAW) krijgt daarnaast door toehoorders te horen dat de passie waarmee ze aan wetenschapscommunicatie doet aanstekelijk is, wat een indirecte manier is om te suggereren dat dat haar inhoudelijke bijdrage minder waardevol is maar dat ze gelukkig de boodschap goed kan overbrengen:

Of zo andere mensen die dan net weer zeggen van, die zo mijn sympathie benadrukken. Heel erg, iemand zei zo van 'ja ma gij hebt een grote gunfactor'. Dus ik sta daar met een glimlach, en ik ben een jong meisje, en ik kan het goed uitleggen, dus gaan mensen wel luisteren naar u. Maar dat heeft ook iets heel denigrerends om dat zo te zeggen (..). Aah ja, uw passie. Verschrikkelijk, en niet uw kennis ofzo he. Van 'amai, ge hebt zo 'n onderzoek gedaan, of'. (P4, EMAW)

Gebrek aan luisterhouding

Een laatste manier waarop de kennis, onderzoeksvaardigheden en expertise van de deelnemers niet serieus worden genomen en worden onderworpen aan geloofwaardigheidstekorten door identiteitsvooroordelen van toehoorders, is **door toehoorders die niet luisteren** tijdens wetenschapscommunicatie. P1 (EMIW) deelde een voorbeeld van de inhoud van een interview die door een journalist compleet werd verdraaid:

En dat ge heel veel zoals ge zegt, een journalist heeft ons zo lang gebeld. Dat ik de mail terugkrijg van mag ik dat nalezen. Dat ik dan dacht wow.. we hebben er zo over gepraat en opeens is dat een heel andere kant op gegaan (P1, EMIW)

P7 (EMAW) vertelde dat bepaalde toehoorders tijdens lezingen gewoon niet luisteren, en dat dit duidelijk wordt door vragen die ze na afloop stellen die al beantwoord zijn:

En dan kun je het nog zo duidelijk en zo goed uitleggen, of toch zo want ik ben meestal niet zenuwachtig als ik zo iets moet doen en ik sta daar ook niet te, ja trillen of weet ik veel wat. Maar, het is toch gewoon, ja. En dan toch komen die opmerkingen wel eens of die vragen, waaruit dus blijkt dat ze niet hebben geluisterd. Dat ze zelf een vraag richten, in tegenstelling tot wat je zojuist hebt gezegd. (P7, EMAW)

P8 (EMAW) gaf een voorbeeld van hoe haar kennis en expertise niet serieus werden genomen in een mediaoptreden:

Ik won een paar prijzen, en veel van de pers heeft dat min of meer behandeld, zo van, uhm, ze heeft deze prijs gewonnen. Maar het punt is, ik geef een heel interview over mijn project en wat ik in de toekomst wil doen en alles. En dan is de titel van het artikel 'ze heeft deze prijs gewonnen', maar niets over mijn project. Ja, die herinner ik me nog. Het was echt pijnlijk (P8, EMAW).

P2 (EMIW) en haar collega's werden allen door journalisten geïnterviewd en gefilmd, waarbij zij een inhoudelijke uiteenzetting over het onderwerp gaf. Vervolgens ging in de tv-rapportage alle inhoudelijke aandacht naar haar collega's, terwijl alleen een irrelevante opmerking van haar in beeld werd gebracht:

En dat was echt een heel erg uitgebreid interview geweest. Ik heb mijn best gedaan om alles zo goed mogelijk uit te leggen. Hebben ze één zin gebruikt, van mij in heel dat interview. Dus je zag heel dat stuk van hem passeren, één zin die super irrelevant was hebben ze er bijgesmeten en dat was het dan. (...) Dat is echt, die hebben gewoon heel hun ding uitgelegd. En dan het was het één zin van mij die heel irrelevant was. Ik heb ook mijn onderzoek uitgelegd. Maar iets dat ik had gezegd over een klein detail, dat hadden ze eruit gepikt om dan. Dus ik ben compleet, nog geen acht seconden in beeld geweest (P2, EMIW)

De kennis, onderzoeksvaardigheden en expertise van de deelnemers wordt, in tegenstelling tot het onderworpen worden aan een zeer hoge bewijslast of het via expliciet of impliciet manieren kennisclaims ondermijnen, aan een lager niveau van geloofwaardigheid onderworpen door toehoorders die niet eens luisteren. Meer bepaald door **de inhoud te verdraaien, vragen te stellen die al beantwoord zijn** of door **alleen irrelevante aspecten van hun werk te benadrukken**.

Negatieve ervaren emoties en gevoelens

Wanneer er werd doorgevraagd naar de emoties en gevoelens die ze ervaren wanneer ze negatieve ervaringen hebben met wetenschapscommunicatie, kwamen er voornamelijk twee sets van **negatieve emoties en gevoelens naar voren**. Enerzijds waren er gevoelens van **gekwetstheid en onzekerheid**, en anderzijds werden gevoelens van **frustratie en irritatie** benoemd.

Gevoelens van gekwetstheid en onzekerheid

P2 (EMIW) vertelde dat ze zich door eerdere negatieve ervaringen onzekerder voelt over het beoefenen van wetenschapscommunicatie:

Ik denk dat door de ervaringen die ik heb gehad, dat ik gewoon onzekerder ben geworden in hetgeen dat ik dan moet vertellen. (P2, EMIW)

P6 (EMIW) gaf aan dat ze zich als gevolg van haar opgroeien in kansarmoede nog vaak in een vechtmodus bevindt, en dat ze zich vaak wil bewijzen naar anderen toe. Toen een organisator van een evenement haar integriteit als onderzoeker in twijfel trok, ervaaarde ze mede hierdoor voornamelijk verdriet: *Ja, vooral veel verdriet. Tis niet dat, ale. Ik ben niet kwaad ofzo, dat helemaal niet. (P6, EMIW)*. P4 (EMAW) vertelde dat ze zich gekleineerd voelde door haar ervaring met een journalist en zich hierdoor gefrustreerd voelde:

En ik ben daar ook echt volgeschoten met tranen (...) Hij heeft mij net aan het huilen gemaakt. Ik voelde mij echt zo klein. Ik vond dat echt super, uhm, frustrerend, dat ik daar zo op die hoek werd vastgepind. (P4, EMAW)

Gevoelens van frustratie en irritatie

Naast gevoelens van gekwetstheid en onzekerheid ervaaarden verschillende deelnemers ook gevoelens van **frustratie en irritatie**. P5 (EMAW) vertelt dat ze regelmatig na het geven van een presentatie gefrustreerd geraakt door de reacties van toehoorders in het publiek: *Uhm, ja. Langs de ene kant was dat echt een blok. Zo onbegrip van komaan, ik heb net een presentatie van vijf minuten gegeven. Ik heb heel de zaal mee, ge blijft hangen aan da archaisch stuk. Uhm (zucht), ja. (P5, EMAW)* Verder geeft P3 (EMIW) aan dat ze graag zelf wetenschapscommunicatie doet om haar eigen onderzoek naar een breder publiek te communiceren, maar dan het dan extra pijnlijk en frustrerend is om na een lange, moeilijke weg van aangenomen te worden als onderzoeker en het uitvoeren van onderzoek, tijdens wetenschapscommunicatie afgestraft te worden vanwege haar identiteit:

Eens dat ge de communicatie aan het doen bent, en ge komt voor de interviewer te zitten, wordt ge afgestraft op hetgeen dat ge juist goed aan het doen bent (...). Dat is persoonlijk niet leuk, maar dat doet pijn want ge hebt jarenlang onderzoek gedaan. En daar vind ik, daar zit het zo vast. Want ge kunt heel die weg afleggen, en dat is een zware weg om aangenomen te worden en om dat te doen. (P3, EMIW)

P10 (EMIW) gaf aan dat negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie heel emotioneel zijn en veel energie kosten omdat ze gericht zijn op haar identiteit als zwarte vrouw:

Maar niet emotioneel van, oeh stress examen en verdediging voor een prof. Maar vooral emotioneel omdat ge heel hard getackeld wordt in uw identiteit (...) en hoe pak ik die bruinen aap aan. Nu ben ik heel grof (...). En dan moet ge daar heel sterk staan. Dus eigenlijk vraagt zo 'n (...) heel veel energie.

Zodanig dat ge bijna niet kunt verlangen van iedereen dat van kleur is, dat die zich daar in willen recht zetten of dat die dat willen aankaarten. Dat is kei vermoeiend. (P10, EMIW)

Zelfbescherming strategieën

Verskillende deelnemers hanteren omwille van die negatieve gevoelens van gekwetstheid en onzekerheid en frustratie en irritatie bepaalde **strategieën om zichzelf en hun eigen welzijn te beschermen**. P10 (EMIW) vertelt dat omwille van de energie dat het kost om met witte mensen te spreken, ze met andere mensen van kleur overlegt over wie journalisten te woord gaat staan:

En dat maakt ook dat wij naar elkaar bellen van 'wie ga spreken, ja ga gij nog is spreken, of gij'. Omdat dan terug dat zware dat naar boven komt in de zin. Ge spreekt met witten mensen die vanuit hun white supremacy niet weten wat dat voor mensen van kleur is om dat weer eens te gaan uitleggen. (P10, EMIW)

P2 (EMIW) zegt dat ze journalisten zo veel mogelijk probeert te vermijden: *Ja. Ik zal zeggen van wel. Zoals ik al dernet al heb gezegd is da altijd contextafhankelijk. Dus uhm, journalisten vermijd ik altijd als de pest. (P2, EMIW)* Vragend naar een negatieve ervaring met tijdens wetenschapscommunicatie, gaf P6 (EMAW) onmiddellijk aan dat ze niet meer naar bepaalde organisaties gaat waar ze niet serieus werd genomen. P2 (EMAW) anticipeert ook op negatieve situaties en omgevingen door aan andere mensen te vragen wat hun ervaringen zijn bij een bepaalde wetenschapscommunicatie setting:

Ja, of als ik mijzelf wil aanmelden voor iets. Dan is het ook altijd ffkes uitzoeken of mensen die dat al hebben gedaan, dan stel ik daar nog eens een extra vraag aan, van hoe is dat verlopen, wat voor mensen lopen daar rond? Uhm, ja, dat speelt voor mij ergens allemaal wel een rol. (P2, EMAW)

P9 (EMIW) vertelt dat ze met andere onderzoekers met een migratieachtergrond samen komt om over hun ervaringen te ventileren en om elkaar te steunen:

Wij komen voornamelijk samen met, soort van, andere buitenlandse onderzoekers (...). En dat is het eigenlijk een helend proces om elkaar kracht te geven, naar elkaar te luisteren en min of meer te zeggen 'okay, we laten het gaan'. (P9, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands)

Anticiperende communicatiestrategieën om serieus genomen te worden

Naast strategieën om zichzelf en hun eigen welzijn te beschermen door met elkaar te overleggen wie aan wetenschapscommunicatie gaat doen, bepaalde personen of organisaties te vermijden, nagaan bij andere onderzoekers welke ervaringen ze hebben met bepaalde organisaties en personen, en samenkomen met andere onderzoekers om te ventileren en elkaar te steunen, kwamen er uit de data ook bepaalde **anticiperende communicatiestrategieën** naar voren die de deelnemers hanteerden om serieus genomen te worden door toehoorders tijdens wetenschapscommunicatie. Verschillende deelnemers **vestigen hun**

autoriteit door hun onderzoekspositie en expertise duidelijk in wetenschapscommunicatie mee te geven. P4 (EMAW) vertelt dat toehoorders overtuigd kunnen zijn dat ze slechts iets verzint als haar onderzoekspositie niet wordt aangeven:

Omdat ik ook weet, vanaf dat dat weg is, gaan mensen ook denken van ja die zit gewoon iets uit haar duim te zuigen. En dan zijn die zo 'aah, onderzoeker, ja'. (P4, EMAW)

P3 (EMIW) vertelt dat het nodig is om tijdens een introductie haar expertise te benadrukken om meer serieus genomen te worden:

Als ik dan word voorgesteld als (..) expert in (..), dat ge da zo niet wilt. Maar dat ge dat dan wel moet doen om serieuzer genomen te worden. Een beetje inkaderen, en dan beginnen aan. Terwijl bij anderen gaan die er wel vanuit dat die er staat en dat da zo is. (P3, EMIW)

Naast autoriteit vestigen middels expertise en onderzoekspositie aan te geven, hanteren verschillende deelnemers ook bepaalde communicatiestijlen tijdens wetenschapscommunicatie om serieus genomen te worden. Wanneer P10 (EMIW) werd gevraagd of ze bepaalde vormen van wetenschapscommunicatie al dan niet toepast omdat bepaalde toehoorders haar niet serieus zouden nemen door identiteitsvooroordelen, antwoordde ze dat ze via **scherpe en zelfzekere communicatie** er voor zorgt dat toehoorders haar serieus nemen:

Uhm. Ik zorg ervoor dat iedereen het serieus neemt. Ik heb zoiets van. Ik weet dat het moeilijke dingen soms zijn, maar ik heb zoiets van. Ik slijt mijn figuurlijke intellectuele, onderzoekende analytische messen om zeker ervoor te zorgen dat het binnenkomt. (P10, EMIW)

P9 (EMIW) vertelt dat ze op een ander persoon lijkt tijdens wetenschapscommunicatie aangezien ze geen ruimte maakt voor toehoorders om haar als onderzoeker te betwijfelen:

Als ik spreek, lijk ik bijna een ander karakter te zijn. En mensen vinden het vaak bijna verrassend om me persoonlijk te leren kennen. Maar ook om me dan te horen praten of presenteren en dat soort dingen, omdat er een groot verschil is omdat ik zoveel muren opwerp. En ik kom nogal zelfverzekerd over en ik geef bijna geen ruimte voor twijfel bij het publiek. (P9, EMIW).

Naast scherpe en professionele manieren van communiceren als anticiperende strategieën om serieus genomen te worden als onderzoeker hanteren enkele deelnemers eerder een **voorzichtige communicatiestijl**. P4 (EMAW) stelt dat ze bang is om tijdens scherpe communicatie toehoorders inhoudelijk kwijt te geraken, en dat ze daarom eerder empathisch communiceert:

Ja, want ik merk dat ik nog altijd zo, wanneer dat er iemand, kweni, onrespectvol is ofzo. Ik anticipeer er al op ofzo door heel vriendelijk te doen ofzo. Altijd zo, de gunfactor die ze vinden dat ik heb zo keihard uitbuiten (..). Ik vind dat altijd wel moeilijk, want als ik mij zo scherp opstel dan vrees ik ook soms dat ik mensen inhoudelijk ga kwijtraken. (P4, EMAW)

P7 (EMAW) gebruikt een voorzichtige communicatiestijl met hedging, waarbij ze voorbehouden toevoegt om mogelijke niet-inhoudelijke kritiek en vragen te voorkomen.

Ge zorgt er altijd voor da ge een soort hedging meestuurt om ook op een bepaalde kritiek ofzo, om daar wel. Om te vragen, om te zorgen da er ni nog een vraag komt of te zorgen dat die op een of andere manier tevreden zijn. (P7, EMAW)

4.3 Sociale verandering teweegbrengen

De tweede centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek is: *wat vinden vrouwelijke onderzoekers die getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie hebben ervaren noodzakelijk om sociale verandering teweeg te brengen?* De kerncategorie die uit de data naar boven is gekomen, is **synergetische maatregelen en inspanningen**. Om het fenomeen van getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie aan te pakken, is het volgens de deelnemers die dit zelf hebben ervaren, noodzakelijk dat verschillende actoren gecombineerde inspanningen leveren die een grotere impact hebben dan afzonderlijke inspanningen. Dit wordt met name duidelijk doordat hulpverlenings- en meldopties pas behulpzaam zijn als ze helder worden gecommuniceerd, reactieve institutionele maatregelen pas nuttig zijn als het vertrouwen in institutionele hulpverleningsopties wordt hersteld en wordt gecombineerd met preventieve institutionele maatregelen, maar die op hun beurt pas nuttig zijn als er impactvolle cursussen en trainingen worden gegeven door zowel instituten als actoren uit het veld van wetenschapscommunicatie, zoals wetenschapscommunicatoren en wetenschapscommunicatie-organisaties.

Nood aan zichtbaarheid en heldere communicatie hulpverlenings- en meldopties

Een concrete maatregel waarvan Verhaeghe (Verhaeghe 2023, 31-33) onderzocht of academici ze behulpzaam vinden bij het aanpakken van academische intimidatie en pesten, is het duidelijk promoten van contactpunten waar academici incidenten van pesten en intimidatie kunnen melden, waarbij 51, % van alle vrouwelijke academici en 40,2% van alle mannelijke academici beantwoordde dat ze dit zeer behulpzaam zouden vinden. **Die nood aan zichtbaarheid van contactpunten en heldere communicatie voor hulpverlenings- en meldopties** werd ook duidelijk wanneer aan de deelnemers werd gevraagd of ze weten waar ze terecht kunnen wanneer ze een negatieve ervaring hebben met wetenschapscommunicatie en dit willen melden aan en/of een klacht indienen bij hun instituut:

Er zal wel een ombudsman zijn. Ten eerste ik weet niet wie dat da is (...). De afstand is, en ja hoe gaat die mij onthalen. Ja, zo die dingen. maakt het wat complex dus ik denk inderdaad als er, ja een soort van campagne zou zijn om da toegankelijk. Ale, toegankelijker eigenlijk te maken. Want, het is wel, ik vind dat wel persoonlijk een grote drempel waar dat ge over moet (P6, EMIW)

Maar ik zou eigenlijk niet weten waar ik er mee terecht zou kunnen, bij mijn universiteit of bij mijn hogeschool en dat ze mij hier serieus in zouden nemen (P5, EMAW)

Het is dus niet altijd duidelijk voor deelnemers waar ze terecht kunnen wanneer ze negatieve ervaringen hebben gehad met wetenschapscommunicatie, bijvoorbeeld wanneer ze een melding willen maken of een klacht willen indienen bij hun instituut. Sommige deelnemers die zelf betrokken zijn bij beleidsbeslissingen over hulpverlening en meldpunten gaven aan dat ze bevooroordeeld zijn in hun kennis over hulpverlenings- en meldopties omwille van die betrokkenheid:

Ja ik weet waar ik terecht kan komen puur omdat ik in (..) zit. Maar anders niet, ik zeg dat ook direct tegen hen van we zijn onbereikbaar (..). Dat ze er vanuit gaan dat iedereen wel moet weten waar dat die terecht kan. Maar dat da gewoon echt niet duidelijk is als ge daar ni actief mee bezig bent geweest ofzo (...). Ja zolang dat het ni naar buiten toe gecommuniceerd wordt, dat er echt iets concreet mee gedaan wordt. It doesn't work. (P2, EMIW).

P7 (EMAW) vertelt dat ze wel weet waar ze terecht kan in haar instituut, maar dat het persoonlijk kennen van de personen die tot de vertrouwensnetwerken behoren hierbij een rol kan spelen: *Maar ik voel mij niet beperkt om dat, ik zou da wel doen ma da heeft waarschijnlijk ook te maken met da ik die mensen allemaal heel goed ken. Dus als ik die niet zou kennen, als ik nu niet vaak naar kantoor kwam, en ik zou niet weten wie die mensen zijn, misschien dan niet. (P7, EMAW).* De kennis van de huidige hulpverlenings- en meldopties hangt dus af van diverse factoren, zoals **betrokkenheid bij beleidsbeslissingen** en **persoonlijke bekendheid met mensen uit vertrouwensnetwerken**. Dit benadrukt de noodzaak van meer, betere en heldere communicatie om deze kennis te vergroten en zo de drempel voor het gebruik van hulpverlenings- en meldopties te verlagen. Andere deelnemers wijzen niet alleen op problemen met kennis en communicatie, maar ook op de effectiviteit en complexiteit van de huidige hulpverlening- en meldopties. P4 (EMAW) vertelt dat ze door een interne gebeurtenis in haar instituut al gebruik had gemaakt van een hulpverlening- en meldoptie, en benadrukt dat er een verschil is tussen kennis hebben van deze opties en de effectiviteit ervan:

Er is ook een groot verschil tussen als ge al weet waar dat ge terecht kunt, en dan de slaagkracht van dat orgaan. Dus bij mij was dat zo, die kon eigenlijk alleen maar zeggen 'ofwel legt ge een klacht neer' maar da wou ik helemaal niet. Ja, want dan is heel uw carrière foetsie. Ofwel kunnen we eigenlijk alleen maar luisteren. En dan heb ik een gesprek gehad, en dan heb ik het gene wat er gebeurt is helemaal doorleefd. Dat was super kut, en dan was het gewoon zo van 'ja echt jammer' en verder. (P4, EMAW)

Spanningsveld reactieve institutionele hulpmaatregelen en gering vertrouwen in hulpverlening

Uit de data blijkt dat dergelijke spanningsvelden meer naar voren komen. Enerzijds erkennen en zien verschillende deelnemers een rol weggelegd voor instituten bij het maken van beleidsbeslissingen met betrekking **tot institutionele, reactieve hulpmaatregelen** bij negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie. Anderzijds hebben ze, soms vanwege eerdere, **negatieve interne ervaringen met vijandigheid en toxiciteit** binnen hun werkvloer en de interne hulp die zij hierbij zochten, een **gering vertrouwen in de hulpverlening van het instituut**.

Juridische ondersteuning

Een andere concrete institutionele maatregel waarvan Verhaeghe (Verhaeghe 2023, 31-33) heeft onderzocht of academici deze behulpzaam vinden, is het bieden van institutionele juridische hulpverlening en ondersteuning aan slachtoffers van pesten en intimidatie, waarvan 38,5% van de vrouwelijke academici en 36,5% van de mannelijke academici anderzijds, antwoordden dat ze dit zeer behulpzaam zouden vinden. Meerdere deelnemers gaven aan dat ze dit een goede maatregel vinden met betrekking tot negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie:

Ik denk inderdaad wel, dat het nog wel logisch is dat je werkgever daar inderdaad achter jou staat in plaats van zich distantieert inderdaad. (P7, EMAW)

Tegelijkertijd geven verschillende deelnemers aan dat ze weinig vertrouwen hebben in dergelijke hulpverlening opties van hun instituut. P9 (EMIW) vertelde dat ze hulp zoeken bij haar instituut als ontzettend vermoeiend en vervelend ervaart. Andere participanten gaven daarnaast aan dat ze door interne negatieve ervaringen met vijandigheid en toxiciteit mogelijke hulpverlening opties in hun instituut überhaupt niet vertrouwen:

Ik heb me nog niet tot mijn instelling gewend voor hulp omdat ik, opnieuw, de instelling vrees. Het maximale dat ik binnen de instelling zou vertrouwen is mijn faculteit. En, uhm, opnieuw, ik heb nog nooit geprobeerd om gebruik te maken van de beschikbare klachtenprocedures. (P8, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands)

En omdat ik dan ook intern zo 'n dingen meemaak, denk ik niet dat ik zo, uhm, waar ik naar toe zou moeten gaan om daar dan, uhm, er vertrouwen in heb om daar over te kunnen spreken als ik eerlijk mag zijn. (...) Dus uhm, ik denk niet dat ik mij op dit moment veilig voel om dat in eender welke context te vertellen. (P6, EMIW)

Steun van team wetenschapscommunicatie en promotors tijdens wetenschapscommunicatie

Eén respondent gaf aan dat, naast juridische hulpverlening van het instituut, andere actoren, zoals wetenschapscommunicatiediensten en promotoren, onderzoekers ook op andere manieren kunnen ondersteunen bij negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie. Meer bepaald gaf P3 (EMIW) aan dat het goed zou zijn als **ondersteuning verder gaat dan louter hulp bij strategische en inhoudelijke aspecten van wetenschapscommunicatie:**

Ik denk wel, wat ik zelf goed zou vinden, als ons wetenschapscommunicatieteam of onze unief, een soort van. Dit is wat, dit is hoe wij u kunnen ondersteunen of dit is wat wij kunnen doen als gij een issue hebt in een krant, whatever. Dat ge direct weet van, hoe moet ik reageren of op sociale media begint da een world te worden, wat doen jullie. Want anders durft ge u bijna niet meer eigenlijk in het vizier te zetten

(..) Ik vind wel. Als promotor, ook van, niet alleen van wij helpen u schrijven voor da artikel of we helpen u me persprep, maar ook achteraf, wij zijn er voor u om naar u te luisteren, wij zij hier om actie te ondernemen. (P3, EMIW)

Psychologische ondersteuning

Het onderzoek van Verhaeghe (Verhaeghe 2023, 31-33) toont ook aan dat 48,3% van alle vrouwelijke academici en 55,0% van alle mannelijke academici het bieden van psychologische ondersteuning aan slachtoffers van intimidatie en pesten als zeer behulpzaam beschouwen. De vraag in deze studie of het een goed idee zou zijn dat dergelijke **institutionele psychologische hulpverlening** ook beschikbaar zou zijn voor onderzoekers die negatieve ervaringen hebben met wetenschapscommunicatie, werd echter eerder aarzelend en met twijfel beantwoord. P9 (EMIW) en P5 (EMAW) vinden beiden dat institutionele psychologische hulpverlening kan helpen, maar dat het risico aan reactieve maatregelen is dat er te veel verantwoordelijkheid wordt gelegd bij het individu zelf en dat hierdoor de echte structurele problemen niet worden aangepakt:

Uhm, ja. Maar dat is opnieuw, zo wat niet het probleem oplossen. Gewoon, zo wat, uhm. Je weet wel, je moet het probleem doorleven en er zelf mee dealen. Het is zo wat, ik vind het altijd moeilijk om te, om degene te zijn die hulp moet zoeken, dan hun die het zo wat, uhm. Maar ja, natuurlijk zou het goed zijn. (P9, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands).

P9 (EMIW) stelt bovendien dat, uit haar ervaring met psychologische hulpverlening aan haar instituut, de juiste expertise mist om met specifieke thema's, die minderheidsgroepen aangaan, om te gaan. Haar eigen ervaringen werden zelfs al eens door een begeleider geminimaliseerd:

Ik ben bij veel adviseurs geweest of heb veel gesproken en vele keren te horen gekregen van, het is niet zo erg. Of van, kom op, zet je eroverheen. Dus ze moeten ook zeer, zeer, zeer goed opgeleid zijn, vooral als ze te maken hebben met specifieke onderwerpen zoals, ja, minderheidsgroepen en dat soort dingen. (P9, EMIW, vertaald van Engels naar Nederlands)

P5 vindt dat er eerder moet worden ingezet op **preventieve, duidelijke richtlijnen** over hoe er met elkaar gecommuniceerd dient te worden, dan louter psychologische hulpverlening, omdat het moeilijk is om zelf uit te maken of bepaalde gebeurtenissen erg genoeg zijn om te melden.

Goh, als dat helpt (..). Ik geloof eigenlijk niet in reactieve maatregelen, omdat het heel moeilijk is, als je het hebt meegemaakt, om jezelf niet in twijfel te trekken of het wel erg genoeg was om te melden. Ik geloof meer in preventieve maatregelen, dat het gewoon duidelijk is voor iedereen hoe je met elkaar communiceert, welk taalgebruik je hanteert. (P5, EMAW)

Samengevat erkennen de deelnemers enerzijds de rol van reactieve institutionele hulpverleningsmaatregelen bij negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie, zoals juridische,

psychologische en andere vormen van reactieve ondersteuning. Anderzijds is er een spanning, deels gebaseerd op eerdere ervaringen met vijandigheid, toxiciteit en de zoektocht naar hulp binnen het instituut, wat resulteert in een gering vertrouwen van verschillende deelnemers in de huidige effectiviteit en verloop van de hulpverleningsopties. Daarnaast benadrukken enkele deelnemers dat reactieve maatregelen de last ook te veel bij het individu zelf kan leggen.

Preventieve institutionele maatregelen

Naast de behoefte aan verbeterde zichtbaarheid en duidelijkere communicatie van hulpverlenings- en meldingsmogelijkheden, en reactieve institutionele maatregelen, is er ook een dringende behoefte aan meer preventieve institutionele maatregelen. Net zoals P5 (EMAW), onderstreept P6 (EMIW) eveneens het belang van **meer heldere richtlijnen van instituten** om duidelijkheid te scheppen over wat acceptabele communicatie is binnen een wetenschapscommunicatie setting zodat er een duidelijk kader is waarop men kan vertrouwen en terugvallen, zonder afhankelijk te zijn van subjectieve interpretaties in elke situatie:

Als dat constant per situatie wordt bekeken, is dat niet zo goed, dus er moeten wel duidelijke richtlijnen zijn. Dus ik denk dat zo'n deontologische code misschien wel, uhm, een goede manier is om dat, inderdaad, op te vangen. Uhm, ja, omdat je dan toch ook wel een soort van meetinstrument hebt waarop je je kunt baseren. Want, uhm, ja, waar we nu over spreken is ook wel een beetje subjectief geladen, hè. Dus hoe je jezelf, in relatie met anderen. Dat is niet per se objectief meetbaar. Maar ik denk wel dat er maatstaven zijn om dat meer, uhm, gecontroleerd te kunnen doen. (P6, EMIW)

Andere deelnemers steunen het idee van meer heldere richtlijnen voor door middel van het opstellen van deontologische codes. P8 vertelde dat grote instituten nood hebben aan duidelijke en heldere richtlijnen, en dat de naleving hiervan via zichtbaarheid en heldere communicatie met externe partners in samenwerkingen of dienstverleningen belangrijk is:

Natuurlijk, hoe meer richtlijnen, hoe beter. Vooral met dit soort zaken en met grote instituten met veel afdelingen (...). En het zou waarschijnlijk zelfs op het niveau van een afdeling of faculteit moeten gebeuren. Uhm, ik weet zeker dat iets in deze richting bestaat, maar misschien niet zo strikt, versterkt of zichtbaar. (P8, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands)

Ook P6 steunt het idee van heldere richtlijnen en duidelijkheid over acceptabele communicatie binnen wetenschapscommunicatiesettings, en benadrukt dat het opstellen van dergelijke richtlijnen een eerste stap is om sociale verandering teweeg te brengen.

Ja, ik ben daarmee akkoord. Ik denk dat zo'n document, je zou kunnen zeggen oké, het is weer een los document en gaan ze dat wel lezen. Maar dan kun je evengoed niks doen en dan gebeurt er ook niks. Dus je moet ergens beginnen, en ik denk dat zo'n document, al lezen ze het niet, je hebt het wel meegestuurd. En dan is het de bedoeling dat er verandering optreedt, en dat het na een tijd wel gelezen

wordt. Of dat het dan niet gelezen hoeft te worden omdat het normaal is of zo. Dus ik zou zeker voorstander zijn. (P6, EMEW)

P9 (EMIW) benadrukt de noodzaak om de besluitvorming over duidelijke richtlijnen voor acceptabel gedrag in wetenschapscommunicatiesettings niet uitsluitend over te laten aan degenen die doorgaans verantwoordelijk zijn voor het opstellen van deze richtlijnen, maar om **verschillende groepen** die hiermee te maken hebben op een **participatieve manier te betrekken** bij het ontwikkelen van deze regels: *Ik geloof niet dat verandering plaatsvindt door het introduceren van nieuwe regels. Het gebeurt door samen nieuwe regels te creëren. (P9, EMIW, citeert vertaald van Engels naar Nederlands)* Het belang van het betrekken van verschillende groepen bij beleidsbeslissingen over deontologische codes en richtlijnen wordt ook geïllustreerd door de ervaringen van P5 (EMAW). Zij benadrukt dat binnen haar instituten discriminatie op basis van neurodiversiteits gronden nog niet aanvaard is:

Omdat het ook nog niet geaccepteerd wordt da ge op vlak van identiteit en neurodiversiteit gediscrimineerd kunt worden. Want voornamelijk gaat het over grensoverschrijdend gedrag en die dingen. Zelfs in een onderzoekscontext is dat nog not done om over te spreken. (P5, EMAW)

Deze analyses illustreren de noodzaak van meer preventieve institutionele maatregelen, zoals heldere richtlijnen over acceptabel gedrag en communicatie binnen wetenschapscommunicatiesettings, bijvoorbeeld door middel van deontologische codes. Het benadrukt ook het belang van het op een participatieve manier betrekken van verschillende groepen hierbij, aangezien bepaalde vormen van discriminatie nog niet zijn geaccepteerd en opgenomen binnen de bestaande richtlijnen. Tegelijkertijd geeft P5 (EMIW) aan dat het louter laten ondertekenen van een document door externe organisaties niet voldoende is om effectieve sociale verandering teweeg te brengen:

Uhm, want je wilt ook, ale, verandering teweegbrengen, maar dat kun je niet alleen door een document te ondertekenen. (P5, EMIW)

Nood aan impactvolle cursussen en trainingen

Aldus is er ten slotte, naast de nood voor betere en heldere richtlijnen waar zowel intern als extern individuen en organisaties zich aan moeten houden, een nood aan impactvolle cursussen en trainingen, **door zowel instituten als externe actoren uit het wetenschapscommunicatie-veld** (wetenschapscommunicatie organisaties, wetenschapscommunicatoren), over het thema inclusie en discriminatie tijdens wetenschapscommunicatie. P4 (EMAW) stelt uit haar eigen ervaringen met wetenschapscommunicatie-trainingen dat er alleen maar gefocust wordt op **strategische aspecten** van wetenschapscommunicatie:

Ja, maar ook vooral voor organisatoren van wetenschapscommunicatietrainingen. Die (..) die ik heb gedaan, dat was echt een blinde vlek van hen. Zij waren heel erg bezig met hoe je je boodschap overbrengt, wat de kern van je boodschap is, en hoe je ervoor zorgt dat mensen luisteren. En dan had

ik zo vragen van: 'Ja, maar wat als er iemand achteraf een seksistische opmerking maakt, of niet luistert omdat wij er op een bepaalde manier uitzien (...)'. En dat was helemaal van: 'Huh, daar hebben we nog niet zo veel over nagedacht'. (P4, EMAW)

Ook andere deelnemers benadrukken vanuit hun ervaringen dat de focus moet verschuiven van strategische aspecten naar het omgaan met discriminatie en beschermingsaspecten binnen wetenschapscommunicatie: *Die hebben nooit nagedacht over u als persoon, het ging altijd over de content. Hoe dat ge die communiceert, en niet te lang praten, niet te snel praten, en hier gaat ge in de lucht op het einde van uw zin. Oké, maar ook van, kunt ge ook eens even kijken naar mij en zien dat ik, dat ge daar beschermd bent. (P3, EMIW)* Meerdere deelnemers vinden verschillende trainingen en cursussen over hoe om te gaan met dergelijke situaties, zoals bijstandertrainingen, en bewustwording met betrekking tot negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie dus een goed idee, maar stellen dat het belangrijk is dat het wordt gegeven door **personen met de juiste expertise**, op een veilige en inhoudelijk juiste manier. P8 gaf aan dat ze op een gelijkaardige eerdere vorming zich niet helemaal veilig voelde om haar eigen ervaringen te delen:

Maar opnieuw, omdat het open was en, eh, iedereen of wie dan ook kon deelnemen, wat natuurlijk het geval is, voelde ik me niet helemaal op mijn gemak om alle details te delen. Omdat ze vroegen naar, weet je, negatieve ervaringen en dergelijke, niet per se alleen in relatie tot wetenschapscommunicatie, maar over het algemeen. Mhm. Maar ja, ik denk dat meer van zulke bijeenkomsten, misschien meer afgestemd op specifieke behoeften of groepen en categorieën personen, nuttig kunnen zijn. (P8, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands).

P6 vertelde dat eerdere trainingen die zij heeft gevolgd voor 'gevoorderden' heel basis waren en ook fouten bevatten:

Als je kijkt naar, uhm, mensen uit minderheidsgroepen. Uhm. De trainingen die je daar ook kunt volgen. Ja, sorry, maar dan stond er voor gevorderden, maar dat is voor mij niet eens basis. Ale, dat de lesgever ook fouten maakte. (P6, EMIW)

P9 gaf aan dat het nut van dergelijke cursussen en trainingen afhangt van de personen die het geven en hoe het wordt gegeven:

Ja, absoluut. Dat zou een goed idee zijn. Maar dan is het ook heel belangrijk hoe die cursussen, uhm, worden gegeven. En, uhm, wie de cursus geeft. Hoe het wordt gegeven. Het moet nagekeken worden door verschillende mensen. (P9, EMIW, citaat vertaald van Engels naar Nederlands)

Het nut en de effectiviteit van dergelijke cursussen over hoe om te gaan met negatieve ervaringen, bewustwording creëren en bijstandertraining hangen dus af van de expertise van de betrokkenen bij deze cursussen en trainingen. Daarnaast vinden verschillende deelnemers dat het ook afhangt van de **doelgroep** van de cursussen en trainingen, evenals van de **mate van vrijblijvendheid** ervan. P3 vindt dat cursussen en trainingen zich niet alleen moeten richten op slachtoffers:

Maar niet enkel bij de slachtoffers misschien. Want soms zijn dat de mensen die altijd gaan he. Er is een bias in wie naar zo'n soort cursussen gaat, en dat zijn mensen die dat bijna allemaal al kennen en dan zitten knikken, dus dan zou ik dat ook goed richten om de juiste impact te hebben. (P3, EMIW)

P3 (EMIW) vertelt vervolgens dat ze het nut pas inziet als dergelijke cursussen en trainingen zich ook richten op journalisten:

Misschien zou dat eerder dan een pakket zijn van, want ik zou zelf gaan als ik hoor, ah ja die geven ook een cursus aan journalisten want dan ga ik ervan uit dat die ook dingen die relevant zijn gaan zeggen. En ook, enkel oh hoe moet ge dealen als een journalist zo tegen u doet, ook echt wij geven deze trainingen voor die, voor die. (P3, EMIW)

P4 (EMAW) onderstreept de noodzaak om niet alleen de focus te leggen op hoe onderzoekers moeten leren omgaan met discriminatie tijdens wetenschapscommunicatie, aangezien het risico bestaat dat meer structurele problemen hierdoor niet worden opgelost:

Das een beetje hetzelfde zoals met asserviteitstraining, daar komen allemaal jonge vrouwen op af die heel vaak al het slachtoffer zijn. Dat is een soort van, we wapenen u tegen een systeem dat zelf eigenlijk zou moeten veranderen. Dat is misschien een beetje het risico. (P4, EMAW).

Naast de doelgroep speelt volgens meerdere deelnemers ook de mate van vrijblijvendheid een rol in de effectiviteit. P7 (EMAW) denkt dat de vrijblijvendheid van dergelijke cursussen en trainingen, bijvoorbeeld de optie om te kiezen voor strategische of inclusie sessies, ervoor zorgt dat onderzoekers eerder geneigd zijn te kiezen voor strategische cursussen en trainingen:

Als er zo een aanbod naast is van hoe pitch je je onderzoek naar kinderen. En dan staat er naast, uhm, dat. Ja, dan gaan ze dat niet kiezen he, dan moet dat een verplichte sessie ofzo zijn. Daar begint het altijd mee, eerst moet het verplicht zijn anders komt toch niemand. (P7, EMIW)

P6 vertelde dat ze het een goed idee zou vinden om cursussen en trainingen rondom wetenschapscommunicatie, inclusie en diversiteit in opleidingsonderdelen van studies te integreren:

Maar ge kunt het wel voor iedereen toegankelijk maken, maar ja, hoe ga je ze dan naar u krijgen. Ik denk niet da alle journalisten gaan zeggen van 'oh da lijkt mij interessant om daar is aan deel te nemen'. Dus ja, die, dan moet dat ook al wel. Misschien eerder in de opleiding journalistiek een verplicht vak, of een keuzevak misschien. (P6, EMIW)

Deze analyses tonen dat cursussen en trainingen rondom het thema inclusie, discriminatie en wetenschapscommunicatie een belangrijke en noodzakelijke aanvulling zijn op louter preventieve institutionele maatregelen zoals duidelijke richtlijnen over aanvaardbare communicatie en gedragsomgangen tussen onderzoekers en toehoorders tijdens verschillende vormen van wetenschapscommunicatie, maar toont ook dat de effectiviteit en het nut afhangt van de juiste expertise van

de betrokkenen, de doelgroep waar de cursussen en trainingen zich op richten en de mate van vrijblijvendheid.

Hoofdstuk 5. Conclusie, aanbevelingen en beperkingen

HOOFDSTUK 5. CONCLUSIE, BEPERKINGEN EN AANBEVELINGEN

5.1 Conclusie

Het doel van dit praktijkonderzoek was tweeledig. Enerzijds had het een verkennend doel, namelijk het voor het eerst in kaart brengen van de ervaringen van vrouwelijke onderzoekers uit zowel meerderheids- als minderheidsgroepen in Vlaanderen met betrekking tot getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie in Vlaanderen. Anderzijds had het een actiegericht en emancipatorisch doel, waarbij onderzocht werd wat onderzoekers die dergelijke ervaringen hebben meegemaakt belangrijk vinden om dit fenomeen te bestrijden en zodoende sociale verandering teweeg te brengen. Door het houden van twee focusgroepen en vier diepte-interviews was het mogelijk om, in lijn met de gestelde onderzoeksvragen, hierop twee antwoorden te formuleren.

Conclusie 1

Uit de data blijkt dat onderzoekers uit meerderheid- en minderheidsgroepen ervaringen hebben met **identiteitsgebonden kennisdevaluatie** tijdens verschillende vormen van wetenschapscommunicatie. Dit lijkt sterk op de algemene definitie van getuigenisonrecht zoals geformuleerd door Miranda Fricker (Fricker 2007, 1, 5) maar is niet helemaal hetzelfde: identiteitsgebonden kennisdevaluatie omvat het expliciet lager waarderen en actief verlagen van de geloofwaardigheid, waarde en relevantie van de kennis, expertise en onderzoeksvaardigheden van onderzoekers op basis van hun identiteit, wat verder gaat dan louter het bevragen of betwijfelen van hun kennis. Dit heeft verschillende verschijningsvormen. Onderzoekers worden onderworpen aan een zeer hoge bewijslast tijdens wetenschapscommunicatie, hebben ervaringen met toehoorders die niet luisteren naar hun inzichten, kennis en expertise, en krijgen te maken met zowel expliciete als impliciete manieren om hun kennis, inzichten, expertise en onderzoeksvaardigheden te ondermijnen. Dit komt zowel voor tijdens publieke als academische vormen van wetenschapscommunicatie, en wordt gestuurd door identiteitsvooroordelen van toehoorders over hun gender, etniciteit, religie, leeftijd, neurodiversiteit, thema van het onderzoek, en het kruispunt van deze identiteitskenmerken, waarbij de laatste drie inductief uit de data zijn voortgekomen. Ze ervaren hierdoor voornamelijk negatieve emoties en gevoelens, zoals gekwettheid, onzekerheid, frustratie en irritatie, en hanteren zowel zelfbeschermingsstrategieën om hun eigen gevoelens en welzijn te beschermen als anticiperende communicatiestrategieën om tijdens wetenschapscommunicatie serieus genomen te worden.

Conclusie 2

Uit de data blijkt dat om effectieve en daadkrachtige sociale verandering teweeg te brengen, onderzoekers **synergetische maatregelen en inspanningen** noodzakelijk en belangrijk vinden, zowel door actoren zoals hogeronderwijsinstellingen en onderzoeksinstituten als door actoren uit het veld van

wetenschapscommunicatie, zoals wetenschapscommunicatie-organisaties en wetenschapscommunicatoren. Dit betekent dat gecombineerde en samenhangende inspanningen noodzakelijk zijn om zoveel mogelijk effectieve impact te creëren. Een impact die niet bereikt kan worden als bepaalde maatregelen niet of niet gelijktijdig worden genomen door die verschillende actoren. Reactieve hulpverlenings- en meldopties zijn pas behulpzaam als ze 1. helder worden gecommuniceerd, en 2. als het vertrouwen in deze reactieve institutionele hulpverleningsopties, zoals meldpunten, juridische steun en psychologische steun, wordt hersteld. Met andere woorden, alleen door interne ervaringen met discriminatie, vijandigheid en intimidatie aan te pakken, kunnen onderzoekers die negatieve ervaringen hebben met wetenschapscommunicatie zich veilig voelen om hulp te zoeken bij hun instituut. Tegelijkertijd is er behoefte aan preventieve institutionele maatregelen, zoals heldere deontologische codes en gedragsrichtlijnen over hoe er met elkaar binnen een wetenschapscommunicatiesetting gecommuniceerd dient te worden. Dit is op zijn beurt pas nuttig als onderzoekers die negatieve ervaringen hebben met wetenschapscommunicatie, worden betrokken in het vormgeven van deze richtlijnen, aangezien bepaalde vormen van discriminatie wel en andere niet worden geaccepteerd, en zij een belangrijke rol hebben om dit aan te kaarten - zoals discriminatie gebaseerd op neurodivergente gronden. Daarnaast dienen actoren uit het veld van wetenschapscommunicatie effectieve cursussen en trainingen te organiseren, die verder gaan dan louter strategische aspecten van wetenschapscommunicatie. Er moet focus gaan naar bewustwording en sensibilisering, bijstandertraining, hoe om te gaan met negatieve ervaringen, gegeven in een veilige setting door personen met de juiste expertise. Het moet zich ook richten op alle doelgroepen en mensen die in een wetenschapscommunicatiesetting betrokken kunnen zijn, zijnde de onderzoekers zelf, toehoorders zoals journalisten en publiek, enzovoort. Ten slotte dient het ook niet vrijblijvend te zijn, maar een integraal deel van cursussen en vormingen rondom het thema wetenschapscommunicatie en inclusie. Alleen door deze gecombineerde en samenhangende inspanningen van instituten en actoren uit het veld van wetenschapscommunicatie kan de gewenste effectieve impact, volgens de deelnemers van deze studie, worden bereikt.

5.2 Beperkingen onderzoek

Dit praktijkonderzoek heeft verschillende beperkingen. Eén daarvan is de kleine steekproef (n=10). Er zijn verschillende redenen waarom. Initieel was het de opzet om focusgroepen te houden, maar we merkten dat niet alle potentiële deelnemers tijd hadden of het zagen zitten om in een groepscontext te spreken over negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie. Daarom is besloten om ook individuele diepte-interviews te houden, op een fysieke locatie naar keuze van de respondent of online. Dit loste deels de zorgen van potentiële deelnemers op die niet in een groep maar wel in een één-op-één context wilden spreken over hun ervaringen. Andere potentiële deelnemers zagen het niet zitten om in eender welke onderzoekscontext te spreken over hun negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie, wat perfect legitieme en begrijpelijke redenen zijn. Daarnaast gaven veel deelnemers aan dat ze bezorgd waren over

zaken zoals anonimiteit, herkenbaarheid en privacy. Er is getracht, in de mate van het mogelijke binnen een onderzoekscontext, om zoveel mogelijk de machtsverhoudingen tussen de onderzoekers en de deelnemers te neutraliseren en agency te leggen bij de deelnemers, zoals eerder beschreven in de methodologische sectie. Om die reden zagen enkele potentiële deelnemers ook af van deelname aan deze studie. Het is relevant om nogmaals te vermelden dat dit praktijkonderzoek kadert binnen een masterscriptie wijsbegeerte gecombineerd met een praktijkervaring en ingebed in het vak Community Service Learning, en dat er daarom noch de tijd noch de middelen waren om de hierboven genoemde gebreken op te lossen. Theoretische saturatie bereiken was omwille van deze reden ook niet mogelijk, en het cyclische proces van een grounded theory-benadering was eveneens beperkt, aangezien de dataverzameling en analyse elkaar snel moesten afwisselen (Glaser en Strauss 1999, 61; Mortelmans 2020, 386).

Deze gebreken zijn ook zichtbaar in het intersectionele aspect van dit onderzoek. Om recht te doen aan een intersectionele analyse en de mogelijke verschillen in ervaringen zijn 1. meer respondenten nodig en 2. een meer gelijke verdeling van respondenten met betrekking tot hun gender, etniciteit en religie (3 respondenten behoren tot etnische meerderheidsgroepen, en 7 tot etnische minderheidsgroepen). Andere identiteitsaspecten zoals leeftijd en neurodiversiteit zijn inductief mee uit de data naar boven gekomen, maar waren in dit praktijkonderzoek niet de focus. Met andere woorden, niet alle mogelijke relevante identiteitsassen zijn onderzocht. Er zijn bovendien ook geen grote verschillen geïdentificeerd in de specifieke verschijningsvormen van getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie bij vrouwelijke onderzoekers uit etnische meerderheids- en minderheidsgroepen. De vraag blijft open of dit specifiek zo is, en daar is verder en grondiger intersectioneel onderzoek voor nodig. Eveneens zijn de punten die Kassam en haar collega's (Kassam e.a. 2020) benadrukken niet allemaal volledig ingevuld. Met name *complexiteit* (hoe uiten specifieke fenomenen zich exact in een precieze context) en *verandering en variabiliteit* (verandering doorheen de tijd) zijn omwille van de beperkingen in dit onderzoek niet volledig ingevuld. Principes zoals *reflexiviteit* en *sociale rechtvaardigheid* dan weer wel, zoals beschreven in de methodologische sectie.

Een laatste kritische noot komt neer op het *is-ought* probleem, zoals geformuleerd door David Hume (Cohon 2018, 5). Een toehoorder tijdens een voortgangs-seminariepresentatie over dit praktijkonderzoek stelde de volgende vraag: is wat onderzoekers die ervaringen hebben met getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie noodzakelijk vinden (is) om sociale verandering teweeg te brengen, ook effectief wat noodzakelijk zou moeten zijn (ought)? Met andere woorden, tonen de analyses niet louter een subjectief perspectief over wat zij belangrijk vinden, maar niet wat er effectief nodig is? Standpunt-epistemologie biedt hier opnieuw een antwoord: door de structurele ervaringen die zij hebben, hebben ze een epistemologisch voordeel met betrekking tot het inschatten wat belangrijk kan zijn; ze hebben niet louter een subjectief perspectief maar een standpunt, gezichtspunt en daarom geprivilegieerde inzichten in wat nodig kan zijn om hier verandering in te brengen (Anderson 2008, §2).

Dit neemt niet weg dat deze analyses en de hierop volgende aanbevelingen kritisch dienen te worden bekeken door de personen met meer expertise rondom dit thema. Daarnaast zijn de analyses en concrete aanbevelingen ook redelijk algemeen, en is de gepaste expertise nodig om deze in de praktijk om te zetten. Dit praktijkonderzoek biedt een kader met praktische suggesties om dit in gang te zetten.

Om de reeds besproken beperkingen van dit praktijkonderzoek aan te pakken en een dieper inzicht te verkrijgen in de negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie, is verder onderzoek, zowel kwalitatief als kwantitatief, noodzakelijk. Kwalitatief vervolgonderzoek kan zich richten op het vergroten van de steekproefgrootte en het diversifiëren van de deelnemerspopulatie om een meer gedetailleerde intersectionele analyse mogelijk te maken. Het uitvoeren van aanvullende focusgroepen en diepte-interviews, met aandacht voor verschillende identiteitsaspecten zoals leeftijd, gender, etniciteit, religie en neurodiversiteit, kan bijdragen aan een rijker en completer begrip van de variaties en verschillen in ervaringen met getuigenisonrecht. Kwantitatief onderzoek daarentegen kan helpen bij het generaliseren van de bevindingen door gebruik te maken van grootschalige enquêtes, experimentele settings en statistische analyses om potentiële patronen, correlaties en causale verbanden te identificeren. Dit type onderzoek kan ook de betrouwbaarheid en validiteit van de kwalitatieve bevindingen versterken en nieuwe inzichten bieden in de prevalentie en impact van negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie. Een handelingsgerichte benadering kan hierbij als inspiratie dienen (Arcila-Valenzuela en Páez 2022, §5). Het combineren van beide benaderingen in een mixed-methods design zou een uitgebreide en holistische benadering van het onderwerp mogelijk maken, en de bevindingen kunnen vervolgens worden gebruikt om gerichte interventies en beleidsaanbevelingen te ontwikkelen die gericht zijn op het verbeteren van inclusieve wetenschapscommunicatie en het verminderen van getuigenisonrecht. Niettemin blijft het ontzettend belangrijk om in actiegericht en emancipatorisch onderzoek altijd de geleefde ervaring van onderzoekers die dit hebben ervaren een centrale plaats te geven, en om op ethische manier dit fenomeen te onderzoeken.

5.3 Concrete aanbevelingen

De volgende praktische aanbevelingen dienen opgevat te worden als een algemeen kader en als startpunt om het fenomeen getuigenisonrecht tijdens wetenschapscommunicatie aan te pakken. Ze moeten tegelijkertijd kritisch benaderd en omgezet worden in de praktijk door personen met de juiste expertise. Daarnaast zijn ze niet exhaustief en zijn er mogelijk andere aanbevelingen die dit praktijkonderzoek niet aankaarten, maar die wel belangrijk zijn. Ook zijn ze van toepassing op alle soorten onderzoeks- en kennisinstellingen en hogeronderwijsinstellingen en actoren uit het veld van wetenschapscommunicatie, en daarom eerder algemeen geformuleerd.

Reactieve institutionele maatregelen

Bied zowel psychologische als juridische als steun van promotors/wetenschapscommunicatieteams bij negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie:

1. Verleen juridische assistentie, zodat onderzoekers er niet alleen voor staan wanneer er juridische stappen genomen dienen te worden.
2. Bied psychologische steun om het welzijn van onderzoekers te beschermen, indien zij dit wensen.
3. Onderwijs promotors, onderzoekshoofden en wetenschapscommunicatiediensten over hun rol bij het ondersteunen en helpen van onderzoekers die negatieve ervaringen hebben met wetenschapscommunicatie. Dit omvat o.a. het doorverwijzen naar andere hulpverlening en het communiceren met externen, zoals journalisten, over hoe zij met onderzoekers dienen om te gaan tijdens wetenschapscommunicatie.
4. Communiceer duidelijk en beter waar onderzoekers terecht kunnen bij negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie. Zorg voor helderheid en zichtbaarheid.
5. Als negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie nog niet zijn opgenomen in huidige charters en reglementen over discriminatie en hulpverlening- en meldopties, maak er dan werk van om dit te doen en erken dat dit een probleem is waar instituten verantwoordelijkheid voor moeten nemen.

Herstel het vertrouwen in hulpverlening van instituten

Uit de data blijkt dat er een spanning is tussen de nood aan reactieve institutionele maatregelen en een gering vertrouwen in het instituut en hun hulpverlening door eerdere interne ervaringen met discriminatie, vijandigheid en toxiciteit.

6. Belangrijk: herstel het vertrouwen in hulpverlenings- en meldopties. Dit is een voorwaarde om onderzoekers zich veilig en vertrouwd te laten voelen om zich tot hun instituten te wenden bij negatieve ervaringen met wetenschapscommunicatie.

Preventieve institutionele maatregelen

Louter reactieve maatregelen leggen het probleem te veel bij het individu en lossen dit probleem niet op. Instituten kunnen ook bepaalde preventieve maatregelen nemen:

7. Formuleer heldere deontologische codes, charters en gedragsrichtlijnen over hoe er met elkaar binnen een wetenschapscommunicatiesetting gecommuniceerd dient te worden. Bijvoorbeeld, hoe een journalist of andere toehoorders met een onderzoeker dienen om te gaan. Geef dit duidelijk aan externen door.
8. Zorg ervoor dat acceptabel gedrag en communicatie helder zijn voor iedereen, zodat er minder twijfel is over wat acceptabel is en wat niet.
9. Sluit bepaalde vormen van discriminatie niet uit, bijvoorbeeld discriminatie op basis van gender, etniciteit (en het kruispunt van deze kenmerken), maar ook neurodiversiteit. Betrek onderzoekers die al ervaringen hebben bij het opstellen van dergelijke richtlijnen om dit zo inclusief mogelijk te maken.

Actoren uit het veld van wetenschapscommunicatie: impactvolle cursussen en trainingen

Een andere manier om dit fenomeen te voorkomen is om als instituten samen te werken met actoren uit het veld van wetenschapscommunicatie, zoals wetenschapscommunicatieorganisaties en wetenschapscommunicatoren, om impactvolle cursussen en trainingen te geven rondom het thema inclusie, discriminatie en wetenschapscommunicatie:

10. Creëer en vorm cursussen en trainingen over bewustwording en sensibilisering over discriminatie en inclusie met betrekking tot wetenschapscommunicatie, omstaandertraining, hoe om te gaan met dergelijke ervaringen, en vormingen over hoe de impact voor onderzoekers die dit ervaren te verkleinen.
11. Zorg dat deze trainingen worden gegeven door personen met de juiste expertise, in een veilige omgeving en op een gepaste en inhoudelijk correcte manier.
12. Richt deze trainingen op alle personen die betrokken kunnen zijn in een wetenschapscommunicatiesetting. Focus niet louter op slachtoffers, maar ook op medeonderzoekers, promotoren, en externen zoals journalisten, beleidsmakers, interviewers en organisatoren van wetenschapsevenementen.
13. Integreer deze initiatieven in huidige programma's over inclusie en discriminatie in hogeronderwijsinstellingen en onderzoeksinstituten. Zorg ervoor dat deelname niet vrijblijvend is.

Ten slotte

14. Integreer en rationaliseer deze inspanningen door samen te werken met alle relevante actoren zoals instituten en actoren uit het veld van wetenschapscommunicatie, en ga na welke (soortgelijke) initiatieven al reeds zijn genomen.
15. Zet dit onderwerp hoog op de beleidsagenda om ervoor te zorgen dat het de nodige prioriteit en aandacht krijgt. Hanteer een intersectionele aanpak, en bekijk en herzie kritisch wat instituten opvatten als vormen van discriminatie en wat niet.
16. Vat dit fenomeen niet op als een losstaand probleem, maar als een probleem dat naast interne ervaringen met discriminatie, vijandigheid of ervaringen met intimidatie van externen bestaat en waar instituten en het veld van wetenschapscommunicatie een actieve rol en verantwoordelijkheid in moeten nemen om dit aan te pakken en op te lossen, zowel preventief als reactief.

BIBLIOGRAFIE

- Anderson, Elizabeth. 2008. 'Feminist Epistemology and Philosophy of Science'. In *The {Stanford} Encyclopedia of Philosophy*. Stanford: Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/spr2020/entries/feminism-epistemology/>.
- Arcila-Valenzuela, Migdalia, en Andrés Páez. 2022. 'Testimonial Injustice: The Facts of the Matter'. *Review of Philosophy and Psychology*, november. <https://doi.org/10.1007/s13164-022-00662-w>.
- Babcock, Linda, Maria P. Recalde, Lise Vesterlund, en Laurie Weingart. 2017. 'Gender Differences in Accepting and Receiving Requests for Tasks with Low Promotability'. *American Economic Review* 107 (3): 714-47. <https://doi.org/10.1257/aer.20141734>.
- Bacevic, Jana. 2023. 'Epistemic injustice and epistemic positioning: towards an intersectional political economy'. *Current Sociology* 71 (6): 1122-40. <https://doi.org/10.1177/00113921211057609>.
- Benjamin J. Drury, John Oliver Siy, en Sapna Cheryan. 2011. 'When Do Female Role Models Benefit Women? The Importance of Differentiating Recruitment From Retention in STEM'. *Psychological Inquiry* 22 (4): 265-69. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2011.620935>.
- Bian, Lin, Sarah-Jane Leslie, en Andrei Cimpian. 2017. 'Gender stereotypes about intellectual ability emerge early and influence children's interests'. *Science* 355 (6323): 389-91. <https://doi.org/10.1126/science.aah6524>.
- Blau, Francine D., Janet M. Currie, Rachel T. A. Croson, en Donna K. Ginther. 2010. 'Can Mentoring Help Female Assistant Professors? Interim Results from a Randomized Trial'. *American Economic Review* 100 (2): 348-52. <https://doi.org/10.1257/aer.100.2.348>.
- Bourabain, Dounia. 2020. 'Everyday sexism and racism in the ivory tower: The experiences of early career researchers on the intersection of gender and ethnicity in the academic workplace'. *Gender, work and organization*, 248-67. <https://doi.org/10.1111/gwao.12549>.
- . 2024. 'Integration, negotiation, interrogation: Gendered-racialised barriers to the socialisation of doctoral students in Belgian higher education'. *European Journal of Education*, 1-17. <https://doi.org/10.1111/ejed.12617>.
- Bourabain, Dounia, en Pieter-Paul Verhaeghe. 2021. 'EVERYDAY RACISM IN SOCIAL SCIENCE RESEARCH: A Systematic Review and Future Directions'. *Du Bois Review: Social Science Research on Race* 18 (2): 221-50. <https://doi.org/10.1017/S1742058X21000102>.

- Byrne, Bridgit. 2016. 'Qualitative interviewing'. In *Researching Society and Culture*, 2017-2236. 4. United Kingdom: Sage Publications Ltd.
- Canfield, KN, S Menezes, SB Matsuda, A Moore, ANM Austin, BM Dewsbury, MI Feliu-Mojer, e.a. 2020. 'Science Communication Demands a Critical Approach That Centers Inclusion, Equity, and Intersectionality'. *FRONTIERS IN COMMUNICATION* 5 (januari). <https://doi.org/10.3389/fcomm.2020.00002>.
- Carli, Linda L., Laila Alawa, YoonAh Lee, Bei Zhao, en Elaine Kim. 2016. 'Stereotypes About Gender and Science: Women ≠ Scientists'. *Psychology of Women Quarterly* 40 (2): 244-60. <https://doi.org/10.1177/0361684315622645>.
- Catala, Amandine. 2022. 'Academic excellence and structural epistemic injustice: Toward a more just epistemic economy in philosophy'. *Journal of Social Philosophy*, 1-24. <https://doi.org/10.1111/josp.12465>.
- Cho, Sumi, Kimberlé Williams Crenshaw, en Leslie McCall. 2013. 'Toward a Field of Intersectionality Studies: Theory, Applications, and Praxis'. *Signs* 38 (4): 785-810. <https://doi.org/10.1086/669608>.
- Clijsters, J, H Gille, L Timmers, E Steenberghs, B van Baarle, R Vanthuyne, V Vancraeynest, en S Jacobs. 2023. *Statistische gegevens betreffende het personeel aan de Vlaamse Universiteiten*. VLIR.
- Cohon, Rachel. 2018. 'Hume's Moral Philosophy'. In *The {Stanford} Encyclopedia of Philosophy*. Stanford: Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/hume-moral>.
- Crenshaw, Kimberle. 1989. 'Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics'. *The University of Chicago Legal Forum* 140:139-67.
- . 1991. 'Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color'. *Stanford Law Review* 43 (6): 1241-99. <https://doi.org/10.2307/1229039>.
- Deering, K, en J Williams. 2020. 'Approaches to Reviewing the Literature in Grounded Theory: A Framework'. *Nurse Researcher*. <https://doi.org/10.7748/nr.2020.e1752>.
- Digan, Katie, en Eva Baaren. 2021. 'Wetenschappers zwichten voor intimidatie'. 2021. <https://www.scienceguide.nl/2021/07/wetenschappers-zwichten-voor-intimidatie/>.
- Dubois-Shaik, Farah, Bernard Fusulier, en Caroline Vincke. 2018. 'A gendered pipeline typology in academia'. *Gender and Precarious Research Careers*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:216934457>.

- European Commission en Directorate-General for Research and Innovation. 2021. *She figures 2021 – Gender in research and innovation – Statistics and indicators*. Publications Office. <https://doi.org/10.2777/06090>.
- Ferguson, Sarah L., en Stephanie M. Lezotte. 2020. ‘Exploring the State of Science Stereotypes: Systematic Review and Meta-Analysis of the Draw-A-Scientist Checklist’. *SCHOOL SCIENCE AND MATHEMATICS*. 111 RIVER ST, HOBOKEN 07030-5774, NJ USA: WILEY. <https://doi.org/10.1111/ssm.12382>.
- Freeman, Lauren, en Heather Stewart. 2021. ‘Toward a Harm-Based Account of Microaggressions’. *Perspectives on Psychological Science* 16 (5): 1008-23. <https://doi.org/10.1177/17456916211017099>.
- Fricker, Miranda. 2007. *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198237907.001.0001>.
- Glaser, Barney, en Anselm Strauss. 1999. *Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York: Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203793206/discovery-grounded-theory-barney-glaser-anselm-strauss>.
- Greska, Lena. 2023. ‘Women in Academia: Why and where does the pipeline leak, and how can we fix it?’ *MIT Science Policy Review*, nr. 4, 102-9.
- Harding, Sandra. 1992. ‘Rethinking standpoint epistemology: What is “strong objectivity?”’ *The Centennial Review* 36 (3): 437-70.
- . 1995. “‘Strong Objectivity’: A Response to the New Objectivity Question”. *Synthese* 104 (3): 331-49.
- Hill Collins, Patricia. 2017. ‘Intersectionality and Epistemic Injustice’. In *The Routledge Handbook of Epistemic Injustice*, 115-24. New York: Routledge.
- Kappel, Klemens, en Sebastian Jon Holmen. 2019. ‘Why Science Communication, and Does It Work? A Taxonomy of Science Communication Aims and a Survey of the Empirical Evidence’. *Frontiers in Communication* 4. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2019.00055>.
- Kassam, Shahin, Lenora Marcellus, Nancy Clark, en Joyce O’Mahony. 2020. ‘Applying Intersectionality With Constructive Grounded Theory as an Innovative Research Approach for Studying Complex Populations: Demonstrating Congruency’. *International Journal of Qualitative Methods* 19 (januari):1609406919898921. <https://doi.org/10.1177/1609406919898921>.

- Leslie, Sarah-Jane, Andrei Cimpian, Meredith Meyer, en Edward Freeland. 2015. 'Expectations of Brilliance Underlie Gender Distributions across Academic Disciplines'. *SCIENCE*. 1200 NEW YORK AVE, NW, WASHINGTON, DC 20005 USA: AMER ASSOC ADVANCEMENT SCIENCE. <https://doi.org/10.1126/science.1261375>.
- Martin, Vivian B. 2019. 'Using Popular and Academic Literature as Data for Formal Grounded Theory'. *The SAGE Handbook of Current Developments in Grounded Theory*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:210341733>.
- McKinnon, Merryn, en Christine O'Connell. 2020. 'Perceptions of stereotypes applied to women who publicly communicate their STEM work'. *Humanities and Social Sciences Communications* 7 (1): 160. <https://doi.org/10.1057/s41599-020-00654-0>.
- Medina, José. 2011. 'The Relevance of Credibility Excess in a Proportional View of Epistemic Injustice: Differential Epistemic Authority and the Social Imaginary'. *Social Epistemology* 25 (1): 15-35. <https://doi.org/10.1080/02691728.2010.534568>.
- Mikkola, Mari. 2023. 'Feminist Perspectives on Sex and Gender'. In *The {Stanford} Encyclopedia of Philosophy*. Stanford: Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/feminism-gender/#SexDis>.
- Milkman, Katherine L., Modupe Akinola, en Dolly Chugh. 2015. 'What happens before? A field experiment exploring how pay and representation differentially shape bias on the pathway into organizations.' *The Journal of applied psychology* 100 6:1678-1712.
- Mortelmans, Dimitri. 2020. *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven, België: Acco.
- Moss-Racusin, Corinne A., John F. Dovidio, Victoria L. Brescoll, Mark J. Graham, en Jo Handelsman. 2012. 'Science Faculty's Subtle Gender Biases Favor Male Students'. *PROCEEDINGS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE UNITED STATES OF AMERICA*. 2101 CONSTITUTION AVE NW, WASHINGTON, DC 20418 USA: NATL ACAD SCIENCES. <https://doi.org/10.1073/pnas.1211286109>.
- Nogrady, Bianca. 2021. "'I Hope You Die': How the COVID Pandemic Unleashed Attacks on Scientists'. *Nature*, 250-53. <https://doi.org/10.1038/d41586-021-02741-x>.
- Ross, Matthew B., Britta M. Glennon, Raviv Murciano-Goroff, Enrico G. Berkes, Bruce A. Weinberg, en Julia I. Lane. 2022. 'Women are credited less in science than men'. *Nature* 608 (7921): 135-45. <https://doi.org/10.1038/s41586-022-04966-w>.
- Said, Edward. 1978. *Orientalism*. New York: Vintage Books.

- Schmader, Toni, Jessica Whitehead, en Vicki H. Wysocki. 2007. 'A Linguistic Comparison of Letters of Recommendation for Male and Female Chemistry and Biochemistry Job Applicants'. *SEX ROLES*. 233 SPRING ST, NEW YORK, NY 10013 USA: SPRINGER/PLENUM PUBLISHERS. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9291-4>.
- Spoon, Katie, Nicholas LaBerge, K. Hunter Wapman, Sam Zhang, Allison C. Morgan, Mirta Galesic, Bailey K. Fosdick, Daniel B. Larremore, en Aaron Clauset. 2023. 'Gender and retention patterns among U.S. faculty'. *Science Advances* 9 (42): eadi2205. <https://doi.org/10.1126/sciadv.adi2205>.
- Verhaeghe, Pieter-Paul. 2023. *The Academic Intimidation and Harassment of Scientists at Flemish Universities in Belgium*. Brussels: Vub.

